

בינה לעתים

יו"ל ע"י מכון מעדני מלך וויען

לרגל שמחת בר מצוה לנכד כ"ק אדמו"ר שליט"א • שבת פרשת מקץ - הנוכה תשע"א לפ"ק

עת מועד

עידן חדוותא

ביום חתונתו – יום כניסת הבן לעול המצות

עומדים אנו כעת בימים המאירים של יומן דהנוכה, אשר מקובל אצלנו מפי קדשם של צדיקי הדורות, שמראש חודש אלול עד הנוכה מאיר ברקיע בעין חבנית יד, הפשוטה לקבל אותן בעלי תשובה אשר נדחו מלשוב בעשרת ימי תשובה, ותשובתם מתקבלת עד הנוכה. והרה"ק רבי דוד מדינוב ז"ע סיים עלה, שלדעתו אין היר עוברת עד זאת הנוכה, ורמז לזה מהכתוב (ישעיה כז-ב) בוא"ת יבור עון יעקב, היינו בואת הנוכה או הוא גמר בפרת עון יעקב ע"כ (הובא בס' עשר חצרות מערכת ח' אות כ"ד). ולעת בואת בימים הקדושים האלו הזמן גרמא לפשפש במעשיו ולחקן מעבריו ולשוב אל ה'. ואם כי בכל הימים היכולת ביד האדם לשוב, והרי עד יום מותו תחבה לו לתשובה, מכל מקום בימים הללו יש התעוררות מלמעלה, ובנוקל הוא לשוב ולחקן המעשים בעוד מועד. (ראה שם ראש לחובה עמ' י"ד).

עודנו מצלצל ומהרהר באוניו דיבורי קודש מלהבות אש ולפידים, אשר השמיע כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בדרשת שבת שובה ובליל יום הקדוש, ושינה ושילש עוד משך חג הסוכות ונעילת החג, על דבר הפירצה הנוראה בחומת הרת ע"י הכלים המכוננויים האינפערנעם והבלעקבערי וכדו', אשר אין שום היתר בעולם להשתמש עמהם (אף בעת הצורך) מבלי שיהי' עליהם 'פילטער'. וביקש והזהיר את כל חברי קהלתינו ואנ"ש שיחי' שבל יהיו חכמים בעיניהם, כי נפשו ועם נפש בני ביתו יחד הוא משחית, וכמה מאות בחורי ישראל מסתובבים בחצות ומחללין שבת רק ע"י הכלי הממא הזה אשר רבים חללים הפילה ר"ל. וב"ה אשר רבים ושלמים מבני קהלתנו הק' בפרם ומחוצה לה בכלל נענו לקריאת הקודש היוצאות חנונות מקרב לב ונפש, ותיקנו את כדקי ביתם לכל יפרצו בה פרצות, אשר שרבים הרבה מאוד על פי פעלם, ורב טוב צפון להם בזה ובבא.

הנה אמרו ר"ל (שבת כא) גר הנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ וכו' ובשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודו'. ושמענו מב"ק רבינו שליט"א לבאר ענינו (במעודה שלישת פ וישב תשס"ו) עפ"ד מרן החתם סופר ז"ע (בחדושי לסכת שבת דף כא) שכתב ליישב קושיה המפרשים דמה צורך היה בנס הנוכה הלא קי"ל דמזמאה הותרה בצבור, והיו להו להרלק בשמן ממא כדניו, וכל מורת הנס למה. וז"ל: הדיא מומאת מת הותרה בצבור, אך הם גזרו על העכו"ם להיות כובים, ומזמאת זב לא הותר בצבור, והיו חכמי הדור נבוכים מה לעשות, אם להעמיד דבריהם במקום ביטול עבודת הרלקה או לא, ועשה הקב"ה גם ודלק ח' ימים מבלי שיצטרכו לבטל הרלקת הנרות, ומוה הראו להם מן השמים הסכמה על גרדי חכמינו ז"ל, ונתחוק הרת ותורה שבעל פה עכ"ל.

והרה"ק מסאמטאר ז"ע (דברי יואל לחובה אות ל"ז) הוסיף דבזה מובן מה שהיונים 'זימא' את השמיים, ולבאורה הלא היה להם עצה המועלת ביותר, לאבדם ולהפסידם מן העולם לגמרי, שלא ימצאו ישראל שמן הראוי להרלקה כלל, וכמו שהשחתו המשך בעמוד ו'

צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעמרה שעמרה ל"ו אמו ביום חתונתו וביום שמחת ל"ב (שה"ש א). וזוהר חדש (בראשית כ): לרשוהו על יום שנעשה אדם זר מלוא, רב פנחס פתח צוה הפסוק לאינה וראינה וגו', מהו חתונתו ציוס שהם ראויים לקיים מצות התורה שזו היא שמחת הצדיקים, ואימתי ראויים, אמר רבי יצחק משלש עשרה שנה ומעלה, שציוס זה חובה על הצדיקים לעשות סעודה בשמחת לב, כיום שנכנס לחופה, וזכות זה עמיד הקצ"ה לעטר אותם, ולהעביר כרוז לפנייהם בשמחה לאינה וראינה בנות ציון ע"כ.

והנה הדמיון לעשות סעודה ציוס זה כיום שנכנס לחופה דייקא, נראה הכוונה בזה, כי הנה אנו רגילים לקרות הילד בשעה שנכנס לשנת י"ג צס זר מלוא, ולמה אין קורים אותו צס זע"ל מלוא, כמו שרגילין לקרות זע"ל עבירה ר"ל, או זע"ל גאווה. וראיתי צס ספר משך חכמה, כי זעלות אפשר להפקיע, כמו זעלות של אשה ע"י גט, או זעלות של קנין, משא"כ זר מלוא הוא דוגמת צן שאין לו מציאות אחרת ואינו יכול להפקיע חיובו ודפח"ת.

אמנם י"ל עוד טעם, דהנה צאוהסה"ק (בראשית מו, ל) פירש הכתוב ציעקב, ויאמר ישראל אל יוסף אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך כי עודך חי, דכוונת דברי יעקב הם, כי הגם שנצטער כי עודנו חי, זה הועיל לדעת שיטנו צמציאות, אבל עדיין לבו דוי עליו לצד היותו צין האומות שפל עצד מושלים אם עודנו צצדקתו, ולא כהתה עינו ולא נק ליחו, או לצד היותו מובדל ממנו ונתון תוך הקליפות, וצפרט טומאת מצרים וכו'. ודבר ידוע הוא, כי הצדיקים

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בסעודת בר מצוה של בנו הרה"ק רבי יואל משה מרדכי שליט"א)

עתים לתורה

רצועות שחורות מבחוץ ומבפנים

שהיו כולם שחורות אף אחורי הרצועה. וא"כ נמצאו ישראל מקיימים מצוות תפילין אעפ"י שאין מקיימין נוי מצוה ברצועות.

וְהָיָה בתשובתו העלה: 'ומ"מ למדנו שמי שמלא לקיים נוי המצוה יצבע גם אחורי הרצועה שחור, והכי משמע מדברי הרא"ש ז"ל (מנחות הל' תפילין אות ח') שכתב יש שעושים צמים של תפילין מעור לכן, דלא נאמר שחורות אלא ברצועות, מ"מ נוי תפילין הוא שיהיה הכל שחור, ומדקאמר הכל שחור משמע לאחורי הרצועה נמי קאי... וטעמא דמסתברא הוא, כיון שהלכה למשה מסיני הוא שיהיה פני הרצועה שחור, ממילא ידעינן שהשחור מובחר לתפילין, א"כ נוי הוא שיהיה הכל שחור אפילו אחורי הרצועה יעו"ש.

עוד מצינו בשו"ת יבין ובוטו (להג"מ כמח דוראן ז"ל בן הרשב"ש ז"ל, ח"א סי' ק"ן) שכתב בלשונו הזהב צמעה לדברי השואל צענין זה כדברים האלה: 'אמרו לך משמי שרריך להשחיר רצועות התפילין מבפנים, ואתה אמרת שדבר זה לא אמרו שום אדם, ואילו אמרת שלא שמעת אותו היית אומר אמת, אבל באמת שדבר זה כתבוהו הממזרים, והנה אדונינו הרמב"ם ז"ל כתב שנוי התפילין הוא שהיו הצמים והרצועות מבפנים שחורים, ומי זוטור מאי דכתיב זה קלי ואנוהו, וכיון שהוא נויים של תפילין מצוה היא להשחירם, וכדאמרינן גבי לולב דמצוה לאגדו, ואמרי' מצוה משום זה קלי ואנוהו. ובעקרי הד"ט (סי' ב' אות י"ז) הביא דבריו להלכה לצד הפנים בלצד שחור משום נוי התפילין.

וראה בשו"ת זרע אמת (להג"מ רבי ישמעאל כהן אב"ד ור"מ מודינא, ח"ג סי' ג') אחר שהעלה דבריו דלכתחילה צריך להשחיר הרצועות משני הצדדים העיר צעקרי הדברים וז"ל: 'ומאחר שהוכחו מדברי כל הפוסקים הג"ל דלכתחילה צריך להשחיר הרצועות מכל השני צדדין, קשה על מש"כ בגמרא פרק אלו מגלחין דף כ"ה להוכיח החסידות של רב הונא מהא דיומא חד איתפיכא ל"י רצועה דתפילי ויהיב עלה מ' תעניתא ע"ש, וכמוכא ג"כ בדברי הפוסקים בסימן כ"ז סי"א שרב הונא עשה כן ממילת חסידות, אבל באחריתו די בתענית א'. והלא הרצועות של תפילין דרב הונא היו שחורות משני הצדדין כמו שרריך לעשות כן לכתחילה וכנ"ל, וא"כ איך שייך לומר איתפיכא ליה רצועה כיון שהיו שחורות מכל שני הצדדין'. ומיישב ואומר: 'אלא ודאי ז"ל דהדא החילוק צריך שיהיה הד' של השער דוקא ולא של הצער, ולכן אע"פ שהרצועות של רב הונא היו שחורות משני הצדדין, שייך שפיר לומר צוה שנתהפכו וק"ל.

*

אמנם אף שמצינו בדברי פוסקי קדמאי משא ומתן בדבר שיחור הרצועות מצד ומצחו, מצינו ראינו ארבינו מרן האר"י ז"ל שאלץ דעתו להשחיר רצועות התפילין גם מבפנים. וכה הם דברי תלמידו הגדול רבי חיים וויטואל ז"ל בספר שער הכוונות (עינין התפילין דרוש ד'): 'גם

איתא בגמרא (מנחות לה) אמר רב יצחק רצועות שחורות הלכה למשה מסיני. מיתבי תפילין אין קושרין אותן אלא צמינן צין ירוקות צין שחורות צין לבנות, אדומות לא יעשה מפני גנאי ודבר אחר. קתני מיהא צין ירוקות צין שחורות וצין לבנות. לא קשיא כאן מבפנים כאן מבחוץ. ופירש"י דמבפנים יש לעשות אפילו לבנות, ודאמר רבי יצחק שחורות הל"מ היינו מבחוץ. הנה בגמרא אינו מוזכר האם יש צוה מעלה והידור לכתחילה לצדוע את הרצועות שחורות גם מבפנים, או שמא אין צוה שום מעלה, ויכול אף לכתחילה לצדוע אותם כרצונו.

אולם דברי תורה עשירים במקום אחר הלא הם דברי הרמב"ם בה"ל תפילין (פ"ג ה"ד) שכתב: 'הרצועות של תפילין פניהם החיצונים שחורים וזו הלכה למשה מסיני, אבל אחורי הרצועות הואיל ומבפנים הן, אם היו ירוקות או לבנות כשרות, אדומות לא יעשה. ולא יהיה אחורי הרצועה לעולם אלא כעין הקציה [צית של תפילין], אם ירוקה ירוקין, ואם לבנה לבנים, ונוי הוא לתפילין שהיו כולן שחורות הקציה והרצועה כולה ע"כ. הרי ממזכר דברי הרמב"ם שנוי הוא שיעשה את הקציה והרצועה כולן שחורות. ובבית יוסף (סי' לג ד"ה וכתב הרמב"ם) הביא דברי הרמב"ם אלו שכתב 'נוי הוא לתפילין שהיו כולן שחורות הקציה והרצועה כולה, וסיים עלה: ולא נהגו כן ע"כ'.

והנה דברי הרמב"ם שיש צוה רק משום 'נוי הוא לתפילין, היינו לומר שמעיקרא ראוי לצדוע התפילין והרצועות בלצד שחור כיון שנוי הוא, אולם אם כבר עשה הקציה בלצד שחור וכמו שנהגו בתפילות בית ישראל, אזי לדברי הרמב"ם חייב כבר מדינא בלצדוע גם כל הפנימי באותו צדע, וכמו שמזכיר להדיא דבריו המוזכרים לעיל דאחורי הרצועה יהי לעולם כעין הקציה. ובאור זרוע (סי' תקס"ד) כתב: ומורי ה"ר שמחה כתב ומסקינן ה"מ מבחוץ, אבל מבפנים מצוה ללצדוע מין לצד שהצמים לבועים צו, אם שחורות אם לבנות או ירוקות... ועכשיו שנהגו בצמים שחורים מצוה להשחיר הרצועות צין צפנים צין צחוף עכ"ל. ודברי האו"מ מוזכרים בדרכי משה, וסיים עלה: ולא נהגו כן'.

הרי לנו מדברי הבי' והדרכי משה שהצינו דברי הרמב"ם שכוונתו דהיכא שצדעין הקציה דדיו שחור כאשר נהגו צומנינו, אזי כבר מדינא חייבין בלצדוע גם אחורי הרצועה בלצד שחור (אלא שסיימו שלא נהגו כן).

אולם בשו"ת הרדב"ז (ח"ה סי' אלף תכ"ו) נשאל צוה שלכאורה משמע מדברי הרמב"ם דמחוייבין מדינא להשחיר פנים הרצועות, ובתשובתו התחיל צוה"ל: 'אם כן לפי דבריו לא קיימו ישראל מצוות תפילין שהרי אין לצדעין אחורי הרצועות שחור, ולכן דרך אחרת עמו לזכר דברי הרמב"ם דשיעור לשונו כך הוא, שמה שכתב שלא יהא אחורי הרצועה לעולם אלא כעין הקציה אם ירוקה ירוקין ואם לבנה לבנים, היינו רק אם עשה הקציה בלצדוע ירוק או לבן וכדו' או צריך לצדוע אחורי הרצועה בלצדוע זו, אבל אם השחיר את הקציה אז אף אם יהא אחורי הרצועה לבן לית לן צוה'. ואח"כ כתב הרמב"ם דנוי הוא לתפילין

¹ ראה במגן גבורים (סי' ל"ג סק"ב) בתו"ד שהביא דמשמע להרמב"ם מדברי הגמ' דבעינן שהרצועות יהא כמו הקציה, וכתב: '...הנה מקום אתנו לחלק דהיכי דהקציצה הוא שחורה, א"כ עכ"פ הרי ע"כ הם שוים יחד, הקציצה עם הרצועות יחד, דהרי הרצועות שחורות בעינן מבחוץ הלמ"מ, וא"כ ממילא אין עיכוב שיהי' גם מבפנים שחורות, רק משום נוי בעלמא יש לעשותם שוות גם מבפנים. משא"כ היכי דהקציצה הוא מא' משאר צבעונים, וא"כ ע"כ אינם שוים מבחוץ, דרצועות הם מבחוץ שחורות הלמ"מ, א"כ בעינן שיהיו עכ"פ מבפנים דומין להקציצה אם ירוקה ירוקין וכו', והיינו דבזה הוה עיכובא דהא הקציצה ירוקה ואינו שוה מבחוץ לרצועות, אבל כשהקציצה שחורה דאז הם שוים מבחוץ, נוי הוא לתפילין שיהיו כולם שחורות הקציצה והרצועה, דבזה אין כאן רק משום נוי בעלמא וז"ב.

² וראה בשבלי הלקט (עינין תפילין בסוף הספר) שהביא יש שמצריכין להיות שחורות מבחוץ ומבפנים'.

³ אגב יצויין שבספר ברוך שאמר (בהקדמת הספר) כתב בתוך דבריו: 'כתב הרמב"ם ולא יהיה אחורי הרצועה לעולם אלא כעין הקציצה, אם ירוקה ירוקין, ואם לבנה לבנים, ונמצא הוא לתפילין שיהיו כולן שחורות הקציצה והרצועה כולה, א"כ אז אני רואה שאדרבה יותר טוב לדברי הרמב"ם שיהיו הבתים לבנים משהיו שחורים, אבל כבר נהגו להשחיר הבתים...'. וכבר כתב במלאכת שמים (כלל י"ח אות א') שגירסת מוסעת נודמנה לפניו בדברי הרמב"ם, וז"ל וצוה הוא לתפילין, ובאמת כבר העיר כן בשו"ת הרדב"ז (המובא להלן) על יש גורסים כך, וכתב דבדאי טעות הוא שגפול בספרים ע"ש.

⁴ וכ"כ בתשו' הרדב"ז הנ"ל דניכר פני הרצועה מאחורי הרצועה שוה שחור ומבהיק, וזה שחור ואינו מבהיק, וזה דבר הנראה לעין'.

נריך שיסחירם פנים ואחור שמורות כעורב ע"כ. והוצאו דבריו צפ"ש
ש"מיו צבור (למהרי"ט אלגאזי, דף ט' ע"א).

והנה צפ"ש אורת חיים ושלום (סי' ל"ג סק"צ) כתב: 'הנה נפלאה צעיני
בראחתי הלשון בשער הכונות להאריז'ל וזה לשונו צ"ה ענין הרלוועות
וכו' גם נריך שיסחירם פנים ואחור שמורות כעורב עכ"ל (וצשום מקום
צמקום אחר גם צמתי האריז'ל לא מנלתי כלשון הזה שיסחירם פנים
ואחור), והיינו משני הצדדים שיסחירם, והרי זה היפך דברי הטור ושו"ע
זוה שמלך פנים יוכל לעשות מאחיה זכע שירלה, ועכ"פ אין לורך
שיסחירם שם כלל, וכמפורש צפ"ש מנחות (לה). למחלק צין מצפנים
למוך, דהיינו שיסחירם רק מצחוץ וכו' וממנו ייקח הלכה זו.

ובהמשך דבריו מציא ראי' לשיטתו זוה מדברי הגמ' (מו"ק כה). דיתב
מ' תעניות דליתתפך ל' רלוועה דתפלין, וכן שנפק בשו"ע (סי' כ"ז
סי"א) שזיהרו שלא יתהפכו הרלוועות, והלא אס לזוועות שחור משני
הצדדים האין יכיר אס נתהפכו. וכתב דיש ליישז ולומר 'שיכיר ע"י
כניסתם צהמעצרתא עד הקשר שילכו וימשכו ציושר צלי התהפכות. וגם
י"ל כזכר לעיל שיכיר ע"י שחלק החוך הוא חלוק גם כן משא"כ מצפנים'
[דאינו חלוק כ"כ, כיון שהוא מחלק שהוא לנד בשר הצהמה].

וצסיום דבריו מסיק: זולפלא שלא הזכירוהו המפרשים והנושאי כלים
צשום מקום שיהיו הרלוועות שמורות גם מצפנים, ולא ראינו ולא שמענו
כלל מעולם מי שנהג זה כלל להחמיר כדברי השער הכונות, על כן
צודאי אין לעשות חדשות עד יערה עלינו רוח ממרוס צמהרה צימניו.

ובשו"ת הק"ל יצחק (סי' ה') צתשובנו להגה"ק מומונקאמיש זצוק"ל
תמה עליו וז"ל: 'גם ראינו צפ"ש ל"ג סק"צ שתמה על מה שכתב בשער
הכונות שהאריז'ל זוה להשמיר הרלוועות פנים ואחור, והאריך להפליא.
צמחכמה נעלם ממנו שכן דברי הרמב"ם והוצא צצ"י שם, וצדרכי משה
כ' שכה גם צארור, וצמגן צצורים צשלה"ג האריכו זוה, וצאלף המגן
סק"ג כ' שראוי לעשות כן, ושכה צתשו' יכין וצועו, עכ"פ לא נפלאה על
האריז'ל שנהג כן. וכ"כ לתמוה בשו"ת לבושי מרדכי (ח"ג סי' קל"ט).

ועל דבר תמיהתם של הני תרי צרותא הוסיק הגה"ק ממונקאטש זוק"ל
צספרו צימוקי אורח חיים (סי' ל"ג) לצאר דעתו ואלו דבריו: 'זנהה
נשאלתי מחכס אחד על מה שכתבנו שם [צפ"ש אורת חיים] כי לא הזכירו
הפוסקים דעה זו שצריכין להיות הרלוועות שמורות מצית ומצפנים, והלא
צצ"י רצה להעמיס זה צכונת לשון הרמב"ם... וכתבתי על הגליון צלאת
חיבורי הנ"ל צדפוס זוה הלשון: 'אוצ הראוני כי נעלם ממני צעת כתבי
זאת דברי הצ"י זוה שרלה להעמיס צדברי הרמב"ם שכתב ונוי הוא
לתפלין שיהיו כולם שמורות הקנינה והרלוועה כולה, דהיינו שגם אחורי
הרלוועה יעשה שחור, ולפי"ז קשה להרמב"ם מה שהקסימי צפנים, דא"כ
מה שיך דנתהפכו הרלוועות דלמרינן צמו"ק, וכן קשה מהו נוייהן לצר
(מנחות לה): כיון ששני הצדדים שמורות... אך 'להלכה' כתב שם הרמב"ם
צפירוש רק פניהם של הרלוועה יעשה שמורות, וכן צדרכי משה כתב זוה
'זלא נהגו כן לעשות מצפנים שמורות' – כן כתבתי על הגליון הנזכר.
*

והנה למעשה כתב במושנה ברורה (סי' ל"ג סק"א) דאין לנו נוהגין
כהרמב"ם זוה להשמיר הרלוועות מצ' הצדדים. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ט
סי' ט"ז) כתב ד'היות שקמימת הפוסקים יותר כמפורש שלא נהגו כן גם
המדקקים, ע"כ אומר צעח דאס יחידים ינהגו כן תצא עליהם צרכה,
אבל להנהיג דרך הוראה לא ראינו לורך, והנח להם לישראל כי צני
צביאים הם' ע"ש. וע"ע צש"ת מוהר"ם בריסק ח"צ סי' פ"ז מש"כ זוה.

אמנם כן מצינו למדקקים צמנחות שנהגו צכך משך השנים להדר ולצצוע
את רלוועות התפלין שיהיו שמורות פנים ואחור כדברי הרמב"ם, וכאשר

הורה לנו מרן האריז'ל. וראה צפ"ש בן איש חי (שנה א' פ' ח"י שרה
אות ד') אחר שהציא דעת האריז'ל כתב: 'ושאלתי על מנהג החסידים
צעיר הקודש מוצ"ב, ואמרו לי, שיש מוהרין להשמיר פנים ואחור, ויש
שאין מדקקין זוה'. ובקו"ל יעקב (להגאון צעל כף החיים ז"ל, סי' ל"ג
אות י"ג) הציא דעת האריז'ל, והוסיק דלף שלא נהגו צכך, מ"מ 'כתבתי
למדקקים'. וכ"כ במגן גבורים (להגאונים רבי מרדכי זכא איטינגא ז"ל
מלצבו וגיטו השאל ומשיב ז"ל, סי' ל"ג סק"צ) שראוי להדר שיהיו
שמורות אף מצפנים. והגאון בע"ל פלא יועץ צצ"י צספרו חסד
לא"פנים (סי' ל"ג) אחר שהציא דברי הממזר הוסיק צקצרה: 'וטוב
ונכון שיסחירם חוך ופנים'.

וראה צפ"ש הלכות הגר"א ומונהגיו (להגר"מ שטערנבוך שליט"א ראצ"ד
עדה הצרפתית ירושלים, הל' תפלין אות מד) שכתב: 'העידו לי ומיקי
עיר הקודש שראו הרלוועות של מורן הגאון וקדוש רבי יהושע ל"ב
דיסקין צצ"י, והיו רצונות ושמורות צפנים ואחור כהרמב"ם. וצש"ת
דברי אליהו (להגר"מ רבי אלי' כ"ך שליט"א ראצ"ד סיכון קרית יואל
צ"ב, סימן ז') הציא מכתב מוהגה"צ רבי יהוא"ל פישל אייזנבאך
צצ"י שבו מעיד שכן עשו מעשה גדולי חכמי המקובלים צעיה"ק
ירושלים מוצ"ב צעבר וצהוה. וכן נהג מותנו הגה"צ רבי אשר זצ"ל
מרגליות צצ"י עפ"י הוראת הגה"ק המקובל רבי חיים שאול הכהן
דוויק צצ"י והמקובלים הקדמונים כדעת מרן האריז'ל לצצוע פנים
ואחור שמורות כעורב.

וצפ"ש זכור לאברהם (ח"א עמ' מו) מוצא: 'זוה רצינו [הגה"ק
האדמו"ר מתולדות אהרן זצוק"ל] למי שעשה את תפלין שלו שיסחיר
אחורי הרלוועות, שכן מוצא בשער הכונות להאריז'ל וז"ל גם נריך
שיסחירם פנים ואחור שמורות כעורב ע"כ, ורוצ שיש נהג כן"'.
וכן שמענו מפורש מפי כ"ק מורן אדמו"ר שליט"א שכן נהגו צית אציו
כ"ק הגה"צ אב"ד סאמבאטהעלי זצוק"ל להדר זוה, וגם צשנים
הראשונות פה צצרה"צ צעדיין לא היו רק יחידים ממש שדקדקו צכך,
מ"מ הידר זוה וציקש מהרה"ם רבי אהרן הכהן פאללאק ז"ל סופר
סח"ם שיעשה עבורו רלוועות שמורות מצית ומצחוץ. וכן נוהג מורן
שליט"א אחריו.

והנה לאחרונה נתפשט המנהג ציותר צתפולות ישראל אלל רצים וטובים
להדר ולקנות רלוועות שמורות גם מצפנים. ועוד הוסיפו הצתי סח"ם
נופך צאופן שיחור רלוועות התפלין, והוא שצורין את הרלוועות צמוך דיו
שחור למשך כג' ימים, וע"ז נכנס שחרות הדיו צחוץ הרלוועות מעבר
לעבר ונעשים הרלוועות שמורות כעורב צמילוואו. ויש זוה הידור גדול עד
למאוד, לפי מה שמצינו מאוד אלל הרצה אנשים שלאחר זמן של
השתמשות צתפלין, הוסר מראה השחרות שעי"ג הרלוועות ונעשים צה
כעין נקודות וסדקים לצנים, וכבר העיר ע"ז במושנה ברורה (סי' ל"ג
סק"ט) שצריך לזיחר זוה מאוד, וצפרט צמקום הידוק הרלוועות שמוצי
מאוד שנתמעך השחרות, והרי קי"ל דרלוועות שמורות הלכה למשה
מסיני, ואף שיסנס מגדולי הפוסקים שלימדו זכות אס רוצ הרלוועה עדיין
שחור מטעם דרצו ככולו [עיי' בשו"ת מוהר"ש"ג ח"א סי' ז',
ובשו"ת שלמות חיים (להגר"ם זאנענפעלד גאצ"ד ירושלים), סי' מ"ג],
מ"מ ודאי דלכתחילה צריכין להקפיד ולהדר זוה שלא יסיר מראה
השחרות מעל גצי רלוועות התפלין, וצאופן זו שצובשין רלוועות התפלין
ונכנס מראה השחרות מעבר לעבר, שוב אין כאן צית מיוחס לזה.

ר' ראה בס' עיוני הלכות (ח"ג עמ' קט) שהביא שכן הוא גם מנהגו של כ"ק מורן אדמו"ר
מוזינץ (ב"ב) שליט"א ולרפ"ש. וכתב עוד שם שהעיד לו כ"ק אדמו"ר מסאדיגורא
שליט"א על אציו האדמו"ר רבי מרדכי שלום יוסף מסאדיגורא זצ"ל שנהג כך משך כל
שנותיו להדר אחר רצוועות כאלו.

אגדתא דמלכא

פך השמן

במשנת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פך השמן שנמצא היתה של יעקב אבינו

בספר שפתי כהן עה"ת (להג"מ רבי מרדכי הכהן זצ"ל מגורי האר"י, פ' וישלח) כתב, ויותר יעקב לבדו (לכ-כה), אמרו חז"ל אל תקרי לבדו אלא לכדו (עיי' דעת זקנים לבעלי התוספות), מאין בא לו זה הכד. כשיעקב שם האבנים מראשותיו והשכים בבוקר ומצאן אבן אחת, ונתבצר לו כד של שמן ויצק על ראשה. וחזר הכד ונתמלא, אז ידע יעקב שהוא מזומן לברכה, ואמר אין זה ראוי להניחו כאן. והוא השמן שנמשחו ממנו המשכן וכל כליו והמזבח ואהרן ובניו והמלכים, ועדיין כולו קיים, כמ"ש חז"ל (פריות ה: תורות יא): זה לי לדורותיכם (שמות ל-לא). והוא כד השמן של הצרפית, שאמר לה אליהו כד השמן לא תכלה (מלכים א ז-ה), והוא אסוך שמן של אשת עובדיה הנביא (מלכים ב ד-ב). כשראה יעקב שכל כך נסים עתיד להיות בו, סיכן עצמו והביאו. כן מצאתי עכ"ל הש"ך.

ובספר ברכת שמואל (להג"מ רבי אהרן שמואל קארענבער זצ"ל, ס"פ מקץ ד"ה ואנב) הביא דברי הש"ך, ומסיים דבריו בזה"ל: 'והנה פשוט הוא בעיני שגם אותו הפך נתגלה גם כן לבני חשמונאי, שהיה חתום בחותמו של כהן גדול, של אהרן הכהן, דכתב גביה זה לי לדורותיכם, לעולם הבא, ובו הדליקו שמונה ימים לפי צרכם, לרמוז שניתקן מדת ה' שהוא הוד, והמותר נגנו לעולם הבא' עכ"ל. ובנו בספר קב הישר (פרק י"ז) כתב גם כן כדבריו וז"ל: 'ואחר כך באו בני חשמונאי לבית המקדש, ולא מצאו כי אם צלוחית אחת של שמן, אשר היתה חתומה בטבעת של כהן גדול, אשר באותה צלוחית היו מושחין בו מלכי ישראל, וכל כהן גדול שהיה טעון משיחה, נמשח באותו פך של שמן המשחה' ע"כ.

וביאר מרן שליט"א (ג' התעבה תש"ס) דיש לומר שזהו הכוונה במה שאמרו חז"ל (חולין יא.) ויותר יעקב לבדו, א"ר אלעזר שנשתייר על 'פכין קטנים' ע"כ. דאיתא בגמרא (ספח פסח: פסח) משמת אבא יוסי בן קטינתא בטלו חסידים, ולמה נקרא שמו אבא יוסי בן קטינתא, שהיה מקטני חסידים ע"כ. וכתב הרמב"ם בפירוש המשניות, קטנתם של חסידים, בכללם ושרשם, לפי ששורש הדבר והתחלתו קטן עכ"ל (והוא בתוספת יום טוב ספ). ובהקדמת שו"ת **קול אריה** (אות ג') פירש בזה מה שאמרו (ספח פסח: כה) אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא משנה וכו' דבר גדול ודבר קטן, דבר גדול מעשה מרכבה, דבר קטן הויות דאביי ורבא, וצריך ביאור איך יתכן לומר על הויות דאביי ורבא אשר הוא עיקר תורה שבעל פה שהוא דבר קטן. אך לפי הנ"ל הוונה, דקטן הוא שורש כל דבר, והויות דאביי ורבא הוא עיקר ושורש הכל ע"ש. וכמו פך זה הוא שורש כל הנסים שנעשו אחר כך בשמן, על כן הם נקראים בשם פכים קטנים, על שם שורשם.

והנה עפ"ד הברכת שמואל, כתב בהקדמת ספר **מפרשי הים** על מסכת בבא קמא (אות ל') ליישב קושיית הנ"ל מה שאנו מדליקין שמונה ימים, דהא על יום אחד היה שמן ראוי להדליק. אך לפי הנ"ל שנתגלה אז הפך שמן של יעקב אבינו, וזה הוא השמן שנמשחו בו כל הכלים שבמקדש, ואותו הפך נתגלה גם לבני חשמונאי, והנה איתא בגמרא (כריתות ה:) שמן המשחה שעשה משה במדבר הרבה נסים נעשו בו, תחלתו י"ב לוגין, וממנו נמשח משכן וכליו אהרן ובניו וכו', וכולו קיים לעתיד לבא וכו' ע"כ. ובמדרש רבה (ויקרא ג-ב) כל מקום שנאמר לי אינו זו לעולם, לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, וכן שמן משחת קודש יהיה זה לי ע"ש. ומעתה אתי שפיר, כי אחר שהדליקו ממנו שמונה ימים, ראו אחר כך שלא נחסר מהפך שמן מאומה, ואם כן ממילא היה הנס מעיקרא אף לילית הראשונה שמצאו הפך הזה, ולכן אנו מדליקין כל שמונה ודפח"ח. - ולפי זה גם אי נימא דעצם מציאת פך שמן טהור אינו נס. מכל מקום שיתגלה להם שמן המשחה, שהיה מהחמשה דברים שנגזרו בבית ראשון (תורות יב), וזה בגדר נס, וקבעו יום הראשון על מציאת הפך.

טיהרו את המנורה בשמן המשחה

הרי למדנו מדברי מפרשים הללו שהבינו שאכן נודמנה לפני הכהנים הקדושים פך טהור של 'שמן המשחה' ובה השתמשו לצורך הדלקת המנורה. ושמענו ממרן שליט"א (ל' א' התעבה תש"ס) שאמר בזה לתרץ באופן מחודש את קושיית הרא"ם (בביאור על הפס"ט) שהקשה היאך הדליקו את המנורה באותן שמונת ימים, שעדיין היו טמאי מתים, הלא טימאו את השמן בהדלקתו. וכתב דיש לומר שהדליקו על ידי עץ ארון, שפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה וכו'. וא"ת מכל מקום קשיא היאך הדליקו במנורה שהיתה טמאה. ויש לומר שעשו מנורה של עץ וכו' ע"ש. והקשה עליו **המהרש"א** (שבת כא:) ולא ידעתי מה תיקן בזה, דהא נטמאה המנורה בנגיעה גם בשל עץ, שהרי היה למנורה בית קיבול ע"ש.

והוא בהקדם דברי **הילקוט** (תהלים רמו תש"ט) אהבת צדק ותשנא רשע על כן משחך אלקים אלקיך שמן שישון מחבריך (תהלים מה-ח), אמר לו הקב"ה, אהרן אהבת צדק, לצדק את בני

ושנאת מלחייבן, על כן משחך אלקים. שמן שישון מחבריך, שמכיון ששמן המשחה היה יורד עליו, אם היה קצור היה מאריך, אם היה שחור היה מתלבן, ואם היו פניו רעות היו משחקות, ומהו מחבריך, שהיה נאה וניכר מכל אחיו שנאמר (ויקרא כא-ג) והכהן הגדול מאחיו ע"כ.

ובספר בן פורת (להגאון רבי יוסף ענגיל זצ"ל, סימן ב אות ה') נשאל מהגאון בעל כלי חמדה זצ"ל, על מה שכתוב בשו"ת הרמ"ע מפאנו (סימן ק"ב) דאין משיחת כהן גדול דוחה לא שבת ולא יום טוב וכו' ע"כ. דמה איסור שבת יש במשיחה. והשיב לו דודאי כוונת הרמ"ע לאיסור מתקן גברא, דעל ידי המשיחה נעשה מקודש טפי וכו', ובספר קהלת יעקב (חומר על חכמת האמת להגאון בעל מלא הרועים זצ"ל, מערכת ש' ערך שמן המשחה) הביא ילקוט ישעיהו זצ"ל, על ידי שמן המשחה נעשה הכהן בריה חדשה עכ"ל. ואינו זוכר אנה נמצא כן בילקוט ישעיהו, אולם נאמנת עליו עדותו של הגאון הנ"ל. ואם כן הוי ליה המשיחה הולדה ממש שמוליד בריה חדשה ודמי למלאכה, כמו אין מרסקין את השלג בשביל שיוזבו מימיו וכו' ע"ש.

ובכלי חמדה (ר"ש פרשת ויצא) הוסיף דמעתה נראה דלאו דוקא כהן גדול, אלא גם המקדש וכל הכלים שנמשחו בשמן המשחה נעשו דברים חדשים לגמרי ואינן אותן הדברים שהיו קודם לכן. ובוהו יתבאר דברי הגמרא (פסחים כ"ב:) ר"א בן שמוע אומר מה מזבח שלא נשתמש בו הדיוט אף עצים ואש שלא נשתמש בו הדיוט ע"כ. וקשה מאי פסקא, ומנא לן דמזבח לא נשתמש בו הדיוט. ועיי' בשו"ת חתם סופר (אר"ח סימן מ') שנדחק מאוד בזה. אך לפי מה שנתבאר מובן היטב, כיון דלאחר שנמשח לא נשתמש בו הדיוט ממילא לא נשתמש בו הדיוט כלל, דמה שישימש בו הדיוט קודם שנתקדש ונמשח, אינו מקרי שימוש כלל, כיון דלאחר שימוש נעשה כלי חדשה לגמרי, והוא הדין העצים והאש שלוקחים למזבח צריך שיהיה לא נשתמש בהן הדיוט מעולם.

ועל פי זה יש לומר, דהנה באמת המנורה היתה טמאה, ולא היתה ראויה להדלקה. אך בהיות כי מעלת השמן המשחה הוא שהדבר שמושחין בו נעשה בריה חדשה, על כן לקחו מעט מהשמן המשחה שמצאו בבית המקדש ונתנוהו על המנורה, ובוהו נעשה שינוי בהמנורה, שנתבטלה צורתו לגמרי, עד שנתבטלה מתורת כלי לגמרי, ושוב חזרה ונעשה כברייה חדשה בצורה חדשה. ואין בזה חידוש, שהרי אם אדם הנמשח יוכל להעשות מארוך קצר, ומשחור יתהפך ללבן, הרי יתכן להיות כן בכלי דומים שעשויה להשתנות, ובוהו נטהר המנורה והיתה ראויה להדלקה. ומעתה נעשה שפיר נס גם ביום הראשון בהדלקה עצמה, שהרי לא היה בהשמן רק להדליק יום אחד בדיוק, ומזה הוצרכו ליטול מתחלה קצת שמן למשיחת המנורה כדי שתהא המנורה טהורה, וממה שנשא לא היה בו עוד להדליק על יום אחד, ונעשה נס גם ביום הראשון שהדליקו ממנו כשיעורו על כל היום, ושפיר תיקנו שמונת ימי חנוכה.

חנוכת המזבח היתה ע"י משיחה

אולם החיד"א בספרו דברים אהדים (ר"ח ש"ב) תמה על דברי הש"ך עה"ת והברכת שמואל, ואלו דבריו: 'האמנם לא אכחה דכל דברי הרב כאן מרפסין איגרי, ראשון הוא מ"ש בשם הרב ש"ך, בקשתיו ולא מצאתיו, והוא הקדמה תמוה ונפלאות ואם קבלה נקבל (וכבר הבאנו בתחילת דברינו אשר דבר זה מפורש הוא בש"ך עה"ת פ' וישלח). גם מ"ש בתוך דבריו שנמשחו בו כלי בית המקדש ומשכן הוא הפך תלמוד ערוך (שבעות טז) דאמרינן התם כל הכלים שעשה משה משיחתן מקדשתן, מכאן ואילך עבודתן מחנכתן, וכן פסק הרמב"ם (פ"א דכלי המקדש ה"ט), וסי"ם: 'ונראה שהוא ט"ס'. [ובאמת כאשר נעין בלשון הש"ך נחנכו לדעת שלא כתב כלל שמשחו בו כלי המקדש, ורק בברכת שמואל העתיק כך את דברי הש"ך בלשון: 'זממשחו בו כל הכלים בית המקדש ומשכן ע"ש ודק].

ובישוב קושיא עצומה זו, יצויין דברי הגאון בעל שואל ומשיב זצ"ל בתשובותיו (מהדור' ח"ג ס' מ"ב) שכתב ליישב דברי רש"י (נפודה וזה נב: ד"ה והקדשנו) שפירש הא דכת"ב (דברי הימים ב כ"ט-ל) כל הכלים אשר הונחו המלך אחז במלכותו במעלו, הכנו והקדשנו, ופירש"י דהיינו שחזרו ומשחו בשמן המשחה ע"כ. ובשו"ת תשובה מאהבה (סימן רפח) הקשה, דהרי אמרו (שבעות טז) אותם במשיחה, ולדורות עבודתן מחנכתו ע"ש. וכתב השואל ומשיב: 'ואני מוסיף להקשות, דהיכי היה להם שמן המשחה, דהא יאשיהו גזנו כדאמרו פ"א דיומא בסופו (עין ביבא נב:). אמנם נראה דהנה הש"ך על התורה מביא, דבימי חשמונאי מצאו הפך של שמן המשחה, ולפי זה נראה דנהי דלדורות עבודתן מחנכתו, היינו משום דתורה אמרה שאף שלא יהי להם שמן המשחה דנהי עבודתו מחנכתו, אבל כל שנודמן להם שמן המשחה פשיטא דהיו מושחין בשמן המשחה ודו"ק היטב' ע"כ. ולפי"ז כוונת הש"ך על משיחת מקדש וכליו על זמן שנמצא אתם משמן המשחה. [ודבריו צ"ע דנמצא דלפי"ז מה שאמרו בנ"ב מכאן ואילך עבודתן מחנכתו, קאי רק על זמן בית שני, שהרי בזמן בית ראשון עדיין נמצא אתם שמן המשחה, וכמו שאמרו (ויבא שם) משנגזרו ארון נגזרה עמו וכו' וצ"לוחת שמן

ולבאר דברי החיד"א אמר מרן שליט"א בנועם דבריו, דבאמת נראה דמילתא דהא קאמר, והוא בהקדם מה דאיתא בגמרא (בריתות ה.) כעין שני טפי מרגליות היו תלויות לאהרן בוקנו, ועל דבר זה היה משה רבינו דואג שזא ח"ו מעלתי בשמן המשחה, יצתה בת קול ואמרה כטל חרמון שיוירד על הררי ציון מה טל אין בו מעילה אף שמן שיוירד על זקן אהרן אין בו מעילה. והקשה בשו"ת חוון נחום (ח"ב נא-ה) דלכאורה שמן המשחה נעשה בנס והוי הפקר כדעת התוספות (תענית ה.), ואף לשיטת הרמב"ן (בבא בתרא ע"ג) דחצר קונה להקדש, מכל מקום אין בו מעילה כיון שלא הוי הקדש על ידי אדם (עי' יבמות מה. וקצות החושן סי' ר), ואמאי חששו משה ואהרן שמעלו בשמן המשחה, ותרין שחששו שזא נודמן לו מגוף שמן המשחה דאית ביה מעילה, ומדאורייתא אין ברירה אפילו בלא הוכר מתחלה (ב"ש ח"ס פסח ה. ד"ה תור). ויצתה בת קול דשמן שירד על זקנו של אהרן אין בו מעילה, והיינו שהודיעו מן השמים שנודמן להם דוקא השמן שנתרבה על ידי נס, וסמכו על בת קול לברר המציאות ע"כ.

וכמו כן נימא לענייננו, כי הנה השמן שניתוסף בברכה להצרפת ולאשת עובדיה, היה שמן הפקר של חולין, ולא היה בחצר הקדש, ולא קנאו הקדש, וממילא הוי שפיר שמן חולין ומותר. אמנם בהיות שיצא מהפך של שמן המשחה, שזא נתערב בו גם מהשמן המשחה, ואין ברירה מדאורייתא, ליה בא הדיבור מהנביא, שאין בו תערובות מהשמן ההוא, והוא רק השמן שנתרבה על ידי הנס, ואין בו תערובות הקדש. ואחד מסייע לחבירו, כי תירין זה לחוד שהותר על פי הדיבור, לא סגי, כי לא יתיר הנביא איסורא דאורייתא עבור צורך פרנסת עני, והתירין שיצא ממנו שמן לחוד לא סגי, כי הרי מעורב הוא בשמן המשחה ואין ברירה. על כל הרכיבים יחד, כי השמן שיצא היתה של חולין, וכדי שלא תקשה הא יש בה על כל פנים תערובות מהקדש, על זה בא הדיבור שאין בה תערובות הקדש כלל.

והוא על דרך דאיתא במשנה (עבודה זרה מה.) כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה, דע שיש שם עבודה זרה ע"כ. וכתבו התוס' (ד"ה כל) דבירושלמי פריך מבית הבחירה, ומסיק על פי נביא נבנה שם ע"כ. ובפשוטו שהנביא צוה לעבור על דברי תורה ולבנותו על מקום עבודה זרה. ויש שפירשו שהנביא גילה להם שזה היה שמור ולא עבדו עליו עבודה זרה ע"כ.

השתמשו בשמן זו גם לצורך מנחות

הנה בס' פרדס יוסף (פ' ויקהל אות כד) הקשה, דלפי דברי הברכת שמואל שנתגלה להם אז השמן המשחה, וממנו הדליקו את המנורה משך שמונה ימים, אם כן איך אמרו בגמ' שלא היה בו אלא להדליק יום אחד, הלא שמן המשחה היה שמן זית הוין (שמות ל-בד), והוא י"ב לוגין (בריתות ה.). ובמנורה כתיב, יערוך אותו אהרן ובניו מערב עד בקר (שמות כ-א), וברש"י תן לה מדתה, שתהא דולקת מערב עד בקר. ושיערו חכמים חצי לוג לילי תקופת טבת הארוכה, וכן לכל הלילות (מנחות ע"ג). ואם כן לשבעה קני המנורה היה די בשלשה וחצי לוג, אם כן היה בו להדליק על יותר מג' לילות.

וכתב דבפני יהושע (שבת שם ד"ה מא) הקשה, מנין היה להם שמן למנחות ע"ש. ויש לומר דהא מתורצת בחברתה, שהוצרכו לקרבן התמיד, שמן כתיב רביעית הוין (במדבר כח-ה), שהם שלשה לוגין, ואם כן לתמיד של שחרית ולתמיד של בין הערבים הוצרכו ששה לוגין. ושוב הוצרכו שמן למנחת חביתין של הכהן הגדול, שהיה גם כן שלשה לוגין (מנחות נא.), ושפיר לא היה למנורה רק ליום אחד עכ"ל הפרדס יוסף.

אמנם מרן שליט"א העיר בצדק (ל"ג ה' התוכה תשי"ג) דבאמת לפי זה לא היה אפילו ליום אחד, הלא הוצרכו למנורה שלשה וחצי לוגין, ואם הוצרך למנחות תשע לוגין, לא נשאר רק שלשה לוגין, וחסר גם ליום ראשון חצי לוג. ואם כן שתיהם אמת, דבאמת מצאו שמן שהיה די ליום אחד, ואם היו רוצין היו יכולין ליקח השמן להמנורה, ולא יהיה להם די שמן למנחות, אך כיון שרצו להקריב גם התמידין ומנחותיה, שוב לא נשאר מהשמן די אפילו ליום אחד, שהיה חסר מהם חצי לוג לנר אחד. ושפיר מיושב קושיית הבית יוסף, שגם ביום הראשון היה נס, ומיושב דברי השאלות שכותב: ולא הי' בו להדליק אפילו יום אחד.

בטעם קריאת שם חנוכה, ויום האחרון זאת חנוכה

ובזה ביאר בקדשו בטעם קריאת יום אחרון של חנוכה בשם זאת חנוכה, דהנה כאשר מגיעין ליום השמיני של חנוכה, אז מתעורר הקושיא למה מדליקין גם ביום השמיני, הא לא היה נס רק שבעת ימים, דהא על יום אחד היה כדי להדליק. ועל זה צריכין לתרין, דבהיות שאז היה גם חנוכה המזבח, והוצרכו להקריב תמידין כסדרן, ממילא הוצרכו מהשמן גם לצורך הקרבת המנחות, ולא נשאר די שמן גם ליום ראשון. ולזה קורין יום הזה זאת חנוכה שכתבו המפרשים שהוא ע"ש זאת חנוכה המזבח, שעל ידי שחינוכו אז גם המזבח בהקרבת המנחות, שפיר היה נס במנורה שמונה ימים.

ועל ידי זה יתבאר לנו עצם קריאת ימים הללו בשם חנוכה, בהיות שהוצרכו חצי לוג לכל נר, אם כן היה חסר להם בכל יום שלשה וחצי לוגין לשבעת הנרות, וכיון שהגם היה שבעה ימים, הוצרכו לשמן נס כ"ד לוגין וחצי לוג. אך גם ביום הראשון לא נשאר להם אחר

המשחה ע"ש. וראה בשו"ת חתם סופר (א"ח סי' ל"ז) שכתב להדיא דלא כדברי הש"מ, ודעתו דאפילו בימי משה אז היה עושה כלים אחרים הי' עבודתן מתבנת, וסיים ע"ז: 'והוא ברור בלי ספק' ע"ש. וע"ע בחתם סופר עה"ת פ' נשא (ד"ה ויהי בינו). ובביאור דעת הסוברים שלא הוצרכו עוד משחה בבית המקדש האריך מרן שליט"א בדברי אגדה בתוך דרשת פרק אבות ג' פ"א תש"ב ע"ש ויוענ"ס [ך].

ובזה ביאר מרן שליט"א (ל"ג ב' התוכה תשי"ג) את דבר הסמיכות של פרשת המנורה לחנוכה המזבח, וגם להבין שהתחיל הפרשה שם, זאת חנוכה המזבח ביום המשחה אותו (במדבר ו-ז), וסיים עליה, זאת חנוכה המזבח אחרי המשחה אותו (ו-ח), ותרתי למה לי. ורש"י פירש ביום המשחה אותו, בו ביום שנמשח הקריב, ומה אני מקיים אחרי המשחה, שנמשח תחלה ואחר כך הקריב וכו' ע"כ. ויש להבין הלא איתא במדרש רבה (פראשת מ"ה) רב הונא אומר בכל מקום שנאמר אחר סמוך, אחרי מופלג ע"כ. ואם כן הוה ליה למימר 'אחרי המשחה אותו.

ולפי דברי השואל ומשיב מתבאר על נכון, דגם חנוכה המזבח בימי החשמונאים היה במשיחה תחילה, שהרי נמצא אתם משמן המשחה, ואזי חיובא רמזא למשוח את המזבח וכליו בשמן זו אף לדורות, ואם כן מיום שמשח משה את המשכן וכליו, עד חנוכה המזבח בימי החשמונאים, גם אם היינו שאר כלים בהקמת הבית שני, מכל מקום לא נמשחו בשמן המשחה, עד החנוכה המזבח בזמן הנרות, שעל ידי נס הפך שמן נתגלה השמן המשחה. ולכן שפיר הכפיל הכתוב פעמיים, זאת חנוכה המזבח 'אחרי המשחה אותו, אחרי מופלג, שגם אחר זה היה עוד הפעם חנוכה המזבח במשיחה.

איך הותר להשתמש בשמן המשחה לצורך הדלקת המנורה

והנה החיד"א (ש"ס) הוסיף שנית דו לתמוה על דברי הברכת שמואל וז"ל: 'זויתר תימא הפלא ופלא, דשמן המשחה, דכתיב (שמות ל-ג) ואשר יתן ממנו על זר ונכרת מעמיו, יאכלוהו אליהו ז"ל והצרפית, ואלישע יברך לאשת עובדיה בשמן הזה למוכרו ולשלם ליהורם ולחיות בו.

ובספר שבת של מו (ע"פ שבת נא: ד"ה שהיה) כתב כדברים האלו: 'ואם תראה בס' קב הישר פרק צ"ו שכתב דפך של שמן שמצאו היה פך של שמן המשחה, אל תטעה בכונתו לומר דהשמן שמצאו היה שמן המשחה, דזה אי אפשר לאמרו, דגמרא ערוכה היא בכריתות (ש"ס) דשמן שעשה משרע"ה במדבר, שלקו העיקרים וכו' ובו נמשחו כהנים גדולים ומלכים, וכולו קיים לעתיד לבא, וכן פסק הרמב"ם (ב"פ דהל' ב"ה המקדש ה"ה), דבבית שני לא היה שמן המשחה, אלא כונת הרב (בעל קב הישר) ז"ל לומר, דהפך שמצאו היה אותו הפך, דהיו משתמשים באותו פך כשהיו צריכין לימשח בשמן המשחה. והכהנים שבאותו זמן מלאו הפך ההוא משמן זית וך להעלות נר תמיד, וחתמו ונגזו וכו', זו היה כונת הרב, דגברא רבה אמר מילתא, וצריך לדקדק ולבארה. ואם תשאל מאן אמר ליה דהיה הפך שהיו משתמשים מעיקרא בה למשוח הכהן במשן המשחה, אומר אני, דילמא מציאה מצא איזה מדרש או איזה גילוי דאמנו על נדע' עכ"ל.

בכדי ליישב תמו' זו העיר מרן שליט"א (ל"ג ה' התוכה תשי"ג) דהאמת יורה דרכו, כי פך זה של יעקב היה שמן זית זך גרידא, וממנה יצק יעקב על המצבה, ונשאר השמן כמו שהיתה. ושוב בימי משה שהוצרכו שמן זית עבור שמן המשחה, וכמו שנאמר (שמות ל-בד) ושמן זית הוין, נתגלה להם שוב פך זה, וממנה נטלו השמן ונתנוהו עם הבשמים הנוכרים בתורה, ונעשה ממנה שמן המשחה, והפך נשאר מלא עם השמן זית ונגזו, ונתגלה שוב פך השמן בימי אליהו, וממנה נטלו שוב שמן האשה הצרפית ואשת עובדיה, שהיה שמן זית חולין גרידא, ונגזו. ובימי מתתיהו נתגלה להם שוב הפך ההוא לנרות דמנורה על השמונה ימים, אבל שמן המשחה שנטלו עבורה השמן מפך ההוא, מאן דכר שמייה, זה לא נתגלה אחר שנגזו יאשיהו, ובדאי שהאשה הצרפית ואשת עובדיה לא ראו אותה ולא נהנו ממנה.

ישוב החיד"א, וביאור דבריו על מכונם

אולם החיד"א לאור קושייתו מיישב הדברים באופן שונה וז"ל: 'ואולי הצרפית אליהו ז"ל ואשת עובדיה לא נהנו ממנה אפילו כל שהוא, כי אם ששרתה ברכה ויצא שפע משמן פשוט, והותר להם על פי הדיבור, ולא חשו לאין ברירה וכיוצא, כי כה אמר ה' וכו'. וכיוצא בזה נאמר למאי דפשיטא להרב הנוכר שזוהו הפך שמצא חשמונאי, ששרתה ברכה והושפע שמן זית פשוט הכשר למנורה, ובה הדליקו עכ"ל.

ובגליון עלים לתרופה (פ' וישב תשי"ג) כתבו, דבפשיטות נראה שתירוצו מורכב משני חלקים. חדא, שבאותו פך שרתה ברכה ויצא ממנו שמן פשוט, שאינו שמן המשחה, ונמצא שאין בזה איסור. שנית, שהותר להם על פי הדיבור, ולכן לא חשו לאיסור זה. ואכן צריך ביאור מדוע הרכיב בזה שני תירוצים כאחד ע"כ. **אולם** מרן שליט"א (ל"ג ה' התוכה תשי"ג) העיר אומר שחוץ ממה שבלשון החיד"א לא משמע שיש בזה שני תירוצים, עוד גם זאת קשה להבין לפי זה, מה שכתב שהתיר להם על פי הדיבור. כי הן אמת שבדי הנביא לומר לעבור על דבר תורה, כמו אליהו בהר הכרמל (מסכתין ע"ג), אבל זהו רק לצורך גדול כעובדא דהתם, אבל לא להתיר איסור עבור להאכיל העני או לפרוע חובותיו.

לוגין, וממנו היה נמשח משכן וכליו, אהרן ובניו כל שבעת ימי המלוואים, וכולו קיים לעתיד לבוא שנאמר שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם ע"כ.

הנה רבי יוסי שאל לרבי יהודה, והלא לסוך את העקרים אינו סופק, והשיב לו רבי יהודה ובי נס אחד נעשה בשמן המשחה וכו'. ונראה שטעמו של רבי יוסי שלא קיבל דברי רבי יהודה, כי הן אמת שכמה נסים נעשה בהשמן המשחה, כל זה הוא רק אחר שנגמר מעשי עשיית השמן המשחה, אבל שיצוה ה' מצוה שאי אפשר לקיים אותה בדרך הטבע, זה לא יתכן, כי אי אפשר שיצוה ה' מצוה לעשותה בדרך נס, שלא דיברה תורה אלא בטבע בני אדם. ולרבי יהודה מצוה זו של שמן המשחה הוא שונה מכל המצוות שבתורה, שאי אפשר לקיימה רק בדרך נס, וכמדומה שאין עוד מצוה שיש בגדר הזה.

ובהיות שהעולם הזה נברא בהתורה הקדושה, אסתכל באורייתא וברא עלמא, ובי הצין הקב"ה וברא עולמו (כ"א-א), ומכל מצוה שבתורה, ומכל אות שיש בתורה, נברא דבר אחד בעולם. יתכן לומר שהשמן שיש בעולם נברא מפרשה זו של שמן המשחה שיש בהתורה, וממנה הוא מקבל שפע חיותו בעולם. וכיון שמצוה זו ניתנה שילוב הנס בטבע, שיש ליקח השמן ולשלקו בדרך נס, על כן גם השמן שיש בעולם מיוחדים בו כה הנסים יותר משאר כל הדברים שיש בעולם, כי השמן שורשו והשפעתו למטה הוא מטבע ונס הכרוכים יחדיו. והוסף עוד דאולי יש לומר שהנסים שנעשו בשמן, אינם בגדר נס היוצא מדרכי הטבע, שמנכן מהזכויות עבור שנשנתו עליו סדרי בראשית (שבת לב), כי היות השמן בעולם בא בשורשו מנס של שמן המשחה שבתורה, והוא טבעו להיות כרוך בנס. ולכן שפיר מברכין בהדלקת הנרות ברכת שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, ואין לחוש ולמטע בשמחה בעשיית הנסים משום נכיון זכות, כיון שנסים כאלו הם בגדרי הטבע, ואין בו משום שינוי סדרי בראשית.

עבודת יעקב להאיר גם בעניני גשמיים

על דרך אגדה ומוסר המשיך מרן שליט"א (ל"ד ד' התע"ח) לבאר בזה את מה שידוע לנו מספרי קודש גודל הארת ימי החנוכה, שמאיר גם להנפשות השקועים בעניני גשמיים, והנרות מאירות למטה מעשרה טפחים, מקום שלא ירדה שינה למטה מעשרה (סוכה ה). דכיון דנס זה הכין יעקב אבינו, שנתגלה לו לראשונה הפך ההוא, ושוב מסר נפשו עליה, ויותר יעקב לבדו, שכך פכים קטנים וחזר אחריהם. וזאת היתה עבודת יעקב להאיר גם בעניני גשמיים, שהיה עשירים שנה בבית לבן, ועבד בצאנו יומם וליילה, הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה, על כן יש בנרות חנוכה גם כן ממדתו, להאיר גם להנפשות השקועים בעניני גשמיים שיוכלו להאיר.

והכתוב אומר, ויקרא לו א-ל אלקי ישראל (בראשית ג-ג), שהקדוש ברוך הוא קראו ליעקב א-ל (בגילה יח). וזהו שאמר הכתוב א"ל הו"ה ויאר לנו, יעקב אבינו שהו"ה קראו א"ל הוא בזכותו המשיך לנו הארת הנרות בבית המקדש, ושוב בנרות חנוכה ככל הדורות. וכיון שהוא ממדתו של יעקב, לכן אסרו חג בעבותים, יכולין לאסור החג גם בעניני העבים הגשמיים, שגם מדיזא התחתונה יכולים להתעלות ולהאיר.

הקרבת המנחות אלא שלשה לוגין, והיה חסר להם חצי לוג לנר אחד, הרי נעשה להם נס שניתוסף להם כ"ה לוגין שמן בדיוק, על כן קורין לימים האלה בשם חנוכה, שהננס ה' במתנת חנם בכ"ה לוגין שמן להדלקת המנורה.

עוד הוסיף מרן שליט"א נופך בדבר קריאת שם חנוכה ע"פ ד' הבני יששכר (בפ"ה דק) כתב לפרש שאלת הגמרא (שבת כא) מאי חנוכה וכו', דלמה קראה בשם חנוכה. ומשיב דתנו רבנן בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון וכו', והדליקו ממנו שמונה ימים וכו' ע"ש. והיינו כי שמונה ימים ביחד היה מאיר הנר הנסי, מהתחלת יום כ"ה עד יום הח. ושמונה ימים בכל יום שבעה נרות, עולה ביחד נ"ו נרות. וזה מרומז בתיבת חנוכה, ה' ימים, נ"ו נרות, כ"ה בכסליו ע"כ.

ולפי מה שנתבאר יש להוסיף בו עוד, כי מנין הנרות שהוצרכו לנס בשמונה ימים אלו, היו נ' נרות, שבעה ימים לשבעת הנרות עולה מ"ט, וביום ראשון נר אחד, ועולה מספר נ'. וסכום השמן שהוצרכו היה כ"ה לוגין, חצי לוג לכל נר. וזהו מאי חנוכה דתנו רבנן וכו'. ואם כן היה נס ה' ימים, נ' נרות, וכ"ה לוגין שמן, אותיות חנוכה.

בריאת השמן בעולם, מפרשת שמן המשחה שבתורה

בענין זה מן הראוי להביא דברים יקרים שהעלה מרן שליט"א בדברי תורתו (ל"ה ה' התע"ח ח"ט) להבין מה שמצינו נסים רבות שנעשו בשמן דייקא, במנורה בנר המערבי שנותן בה שמן כמדת חכרותיה, וממנה היה מדליק ובה היה מסיים (שבת כב). ובנס דחנוכה שמצאו פך אחד של שמן, ולא היה בו להדליק אלא יום אחד, ונעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים (שם כא). ומצינו בקרא שגם ליחידים נעשה נס בשמן, בכד השמן של הצרפית (מלכים א ז-ה) ושוב באשת עובדיה הנביא, מה יש לבי בבית וגו', כי אם אסוך שמן (מלכים ב ד-ג). וברבי חנינא בן דוסא, מי שאמר לשמן וידליק יאמר לחומין וידליק (תענית כה). ואיתא במדרש רבה (בראשית ג-א) ויברך אלקים את יום השביעי (ג-ב), ברכו בנר, ובי היה המעשה, פעם אחת הדלקתי את הנר בלילי שבת, ובאתי ומצאתי אותו במוצאי שבת דולק, ולא חסר כלום ע"כ. ובמדרש (פ"ד ט-ה) דאצל שרה אמנו היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת ע"כ. ובמדרש תנחומא (תצה ג) אמר רבי חנינא סגן הכהנים, אני הייתי משמש בבית המקדש, ומעשה נסים היה במנורה, משהיו מדליקין אותה מראש השנה, לא היתה מתכבה עד שנה אחרת ע"כ. ויש להבין במה יצתה שמן משאר כל הפירות, שמצינו בו רוב הנסים שהפלה בהם ה'.

ואמר לבאר עפ"מ דאיתא בגמרא (הר"ח א'): שמן המשחה שעשה משה במדבר היו שולקים בו את העיקרים [אתם שרשים של בשמים האמורים בפרשה, דכתב ואתה קח לך בשמים ראש מר הדר וגו'] דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר והלא לסוך את העקרים אינו סופק [לפי שהשמן לא היה אלא שנים עשר לוגין כדמפרש לקמן, והעקרים היו מרובים, ואפילו בסכה היא נבלע בעקרים, כל שכן בשליקה], אלא שורין את העקרים במים [ברשא, שהיו מתמלאים מן המים, ושוב לא היו בולעים מן השמן כל כך], ומצין עליו שמן [לאחר שהוציאו מן המים כדי שקלם השמן מרה הבשמים], וקולט את הריח וקפחו [ומצוי השמן לאלתר]. אמר לו רבי יהודה, וכי נס אחד נעשה בשמן המשחה, והלא תחלתו שנים עשר

המושך מעמוד א' - עת מועד

והרס החומה עד היסוד בה, ולמה מצאו אותם דוקא. אך הנה כל עיקר מומתא העכו"ם הוא רק מתורה שבעל פה, דמדאורייתא אין לעכו"ם שום מומתא, דגמשל כבהמות נרמ, וכמו שדרשו ר"ל (ג' לה) דברו אל בני ישראל וגו' איש איש כי יהיה זב מבשרו וגו', בני ישראל מטמאין בזיבה ואין העכו"ם מטמאין בזיבה. אבל חכמים גזרו עליהם שהיו כזבין לכל דבריהן, ולא עוד אלא שגזרו בהן יותר מבמשאל, דבישראל אינו שייך מומתא זיבה אלא בשעה שהוא זב, משא"כ העכו"ם מטמאין במומתא זיבה תמיד ואפילו בשעה שאינם זבים, וכל כך למה כדי שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו כמבואר בגמרא (שבת יז), נמצא דעיקר גזירת החכמים עליהם שטמאין בזיבה הוא כדי שלא יהיה לישראל התחברות עמהם.

ולאשר עיקר מגמתם היתה לבטל את ישראל מקום התורה והמצוות, וכמ"ש שעמדו עליהם להשכיחם תורתך ולהעבירם על חוקי רצונך, ורצו שיתערבו ישראל בגוים וילמדו מעשיהם והיו לעם אחד. ועל כן לפי שדעו שעל ידי גזירת החכמים המה נחשבים כזבים, והחכמים גזרו על כך כדי שלא יתחברו ישראל עמהם, לכן התגברו לבטל מישראל תורה שבעל פה דוקא, לפי שהיא המונעת את ישראל מהתחבר עמהם. ומתאי מעמא נמי התגברו היוונים דוקא לממא את השמנים, לפי שמומא זו היתה מומתא מנע זב שהיא רק מדבריהם דרבנן, ורצו לעקור כזה תושבע"פ, דגזירות החכמים היה להם לרועץ שלא יוכלו ישראל להתחבר עמהם, וזה היה ניחא להם יותר מלהפסידם ולאבדם לגמרי שלא יהיה לישראל כלל במה להדליק, דאם לא ידליקו כלל, אזי אם לא יקיימו מצות הדלקת המנורה, מ"מ עכ"פ עדיין גזירת החכמים במקומה עומדת שלא יתחבר תינוק ישראל עמהם, משא"כ אם ידליקו בשמן הנממא במומתא זיבה דרבניהם, ויבטלו גזירת החכמים שגזרו על ההרחקה מן הנכרים, אז יקל הדבר בעיניהם ויהיה נפרץ גדר ההרחקה. וכזה היה ניחא להו מפי, דזה היה עיקר מגמתם להחמיא את ישראל ולהעבירם על דם ודפח'ה.

היוצא לנו מזה כי תבלתי הנם היתה לאשר ולקיים תקנת חז"ל שגזרו מומתא זיבה על עכו"ם, כדי שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלם, ושנה הקב"ה מעשה בראשית ללמדו אותנו גודל הנדר שצריכין לעשות להבדיל ולהפריד הרעיות בין ישראל לעכו"ם. ועל כן ציוו חז"ל להדליק נרות חנוכה על פתח ביתו מבחוץ, להיות שתתחלת התקרבות בין ישראל לעמים מתחיל בפתח ביתו, שיוצא מפתח ביתו לילך להנביר, או שמכנים הנכרי לביתו, או ראוי להאדם להתבונן שסיבת עשיית נס חנוכה היה למען חיוק מומתא זיבה על עכו"ם, וכעמדו על פתח ביתו לצאת לחוץ, יזכור על חיוב ההרחקה ממכירתו של נכרי.

אולם לא כדורות ראשונים דורות אחרונים, ואם בימים ההם הוצרכו לעשות נדרים בזה, מכל שכן בזמננו אלו, כאשר יכולים להכניס כל תועבות הגוים בביתו במכשירים שנתחדשו, כמה הרחקה צריכין לעשות בזה, שלא להכניס לבית ישראל רכיבי העכו"ם. ובעוה"ז יתכן שמדליק נרות חנוכה, לזכרון הנס, שתכליתו היתה שלא יהא תינוק ישראל מצויה אצלם, ואחר זה יושב לבדו או עם בני ביתו לראות מכשירים כאלו שפורצים כל הגדרים שבין ישראל לעכו"ם, ה' ירחם. וזה רמזו ז"ל באומרים ובשעת הסכנה, היינו בעת אשר המומתא השודר בחצות מתחיל לכנס בתוך בתי בני ישראל, ומחשבת עיניהם ולכן של ישראל באופן אשר לא היתה מאז היתה לגו, ועת סכנה הוא ליעקב, אזי לא די במה שישם על לבו בפתח ביתו להתרחק מדרכי הגוים ותועבותיהם. אלא מנחה על שלחנו והיו, לאהר גם בתוך הבית להתגורר ממומאיות הגוים ודומיהן, ולהציל עצמו ובני ביתו מנגש המבול השומפת והורגת מזבים ורעים ר"ל. והרגיל בנר, היינו שרגיל בלימוד מוסר היוצא מהנר, ששומר פתח ביתו בנר תורה ומצוה, הויין ל"י בניס תלמידי חכמים, ויתגדלו בדרכי התורה והיראה.

בינו שנות דור ודור

הרה"ק רבי אברהם יצחק קאהן זצוק"ל
האדמו"ר מתולדות אהרן ~ בעל דברי אמונה
 נסתלק לשמי מרום ביום ז"ך כסלו שנת תשנ"ז לפ"ק

פנינים עובדות והנהגות שנשמעו במשך השנים
ע"י כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

לו, איני יודע אם על פי הלכה מותר לי לדעת, על כן אברר הענין. ובאותו פרק נסע לאוסטרליה עבור הישיבה, ולקח אתו ספה"ק חפץ-חיים על הלכות לה"ר. וכל הזמן למד הספר הנ"ל במשך השבועיים שהיה שם, ועבר על כל הספר שלש פעמים, ואחר שחזר לארץ ישראל, אמר לו הנה על פי הלכה מותר לי לדעת מי שהוציא שם רע, אבל אני לא רוצה לדעת ע"כ. והרבה יש ללמוד מזה איך יש לשקול כל שמועה, אם אין בו איסור לשון הרע. וגם אחר שמבררין שאין בו חטא, אין צריכין לדעת הכל, ולא יהא לו תועלת, ויוסיף דעת יוסיף מכאוב.

(פרקי אבות תז"מ תשנ"ט)

איחול ברכת שבתא טבא

הענין מה שנהגין לעבור בליל שב"ק לפני גדולי ישראל, לאחל להם ברכת שבתא טבא, וכמו כן במוצאי שב"ק לאחל שבוע טוב. כי חוץ מחשיבות הברכה בעצם, יש בזה ענין שבכניסת שבת, אשר כל ברכאן דלעילא ותתא ביזמא שביעאה תליין, ישים בו הצדיק את עיניו לטובה. וכמו כן בתחלת ימי השבוע כאשר יוצא לעסוק בחיי שעה, כי עצם שימת עין הצדיק עליו, יש בו כח להשפיע רוב טובה. - וראיתי בצוואת הרה"ק מתולדות אהרן ז"ע שכתב בתוך הדברים לענינו, כי יש כמה בני אדם בבית מדרשו שאינם עוברים לפניו לאחל לו ברכת שבתא טבא. ואם כי ידוע לכל גודל ענותנותו, מכל מקום הרגיש מי ומי העוברים, והזכירו גם בצוואתו, והוא לעורר על גודל ההפסד שיש בזה.

(פרקי אבות בהר תש"ס)

הצדיק משפיע מידותיו על הסובבים אותו

שמעתי בשם הרה"ק מתולדות אהרן זצ"ל שאמר, כי חכמינו ז"ל מספרים גודל סבלנותו וענותנותו של הלל (שבת לא): שהלל היה חופף את ראשו בערב שבת, ועבר איש על פתח ביתו ואמר מי כאן הלל מי כאן הלל [לשון גנאי לנשיא ישראל], ונתעטף ויצא לקראתו, ואמר לו בני מה אתה מבקש, אמר לו שאלה יש לי לשאול, מפני מה ראשיהם של בבליים סגלגלות וכו', הלך והמתין שעה אחת וחזר ואמר מי כאן הלל מי כאן הלל וכו', אמר ליה כל שאלות שיש לך לשאול שאל וכו' ע"ש. והקשה היכן היו באי ביתו של הלל, הגבאים והמשרתים, שהניחוהו ליכנס ולטורדו באופן כזה ערב שבת עם זלזולים. ואמר כי הצדיק משפיע מדותיו על כל הסובבים אותו, וכולם קולטין הריח הטוב שבו, עד שגם הם נעשו סבלנים עצומים דוגמת הלל, לקבל כל אדם בסבר פנים יפות באיזה מצב שהוא נמצא.

(ז' אדר תשס"ה)

על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא

שמעתי מכ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן ז"ע, שאמר פעם תחת השיחים, אשר תמיד הוא מדמה בדעתו, שחתך וכלה אחר הנישואין, הם כמו שנוטלים שני

נסתלק האדמו"ר הקדוש מתולדות אהרן זצ"ל, אשר כבר הספדתו בתום השבעה, והסתלקותו הוא כאב גדול, שלא הניח כמעט דוגמתו בזה המדריגה שעבד בו את קונו, בשפלות רוח, וקדושה וטרה, ולא נוכל להעריך גדולתו, כי היה משכמו ולמעלה גבוה מבני אדם. אך אם נוכל להגדירו, הוא היה 'עבד' ה' במלוא מובן המלה, במוח ובלב, בגוף ובנשמה, משחר ימיו עד נשימתו האחרונה. גאון בתורה, שרף בעבודה, ענק בחסידות, מקנא קנאת ה' ומשומרי החומות. בעבודה עצומה וכיתות האברים שבגוף, להתייגע על מצוה ועבודת ה'. משקיע כל כוחותיו בתפלתו ועבודתו. העמיד עדה וחבורה קדישא ללא פשרות. קשה כארז וקנאי כפנחס בכל הקשור לעניני הציבור, ומצד השני רך כקנה לכל יחיד, וקירב כל רחוק ונידח. האמונה בה' והבטחון היה מאיר אצלו בגלוי כהשמש לעין כל. ומי שעמד אצלו היה מרגיש אין מקיים שויתי ה' לנגדי תמיד. וזכיתי להסתופף הרבה בצלו, וגם לשמשו. ולמדתי הרבה מהמדות טובות שראו אצלו.

ההסתלקותו הוא אבידה גדולה להכלל ישראל בכלל, ולירושלים עיה"ק בפרט, שעמד בראש מחנות ישראל להגן על קדושתו בכל פירצה שנתהוה בהעיר, והיה מהראשונים לצאת ללחום עבור קדושתה. וגם לי בפרסיות הוא אבל יחיד, מי יתן תמורתו, איפה רואים היום צדיקים כאלו, עבודת ה' כזה, לתת כל נפשו לה' בלי שום נגיעות, הכל בלתי לה' לבדו. הצדיקים המה עיני העדה, וכאשר נסתלקים העינים אין יודעים היכן לפנות לימין או לשמאל, ויתכן ליפול ח"ו בבירא עמיקתא.

ואם בימים הקודמים אמרו קשה סילוקן של צדיקים כשריפת בית אלקינו, מה נאמר בימים אלו. הלא בחורבן בית המקדש נשאר עדיין החרש והמסגר, נביאי ה' שהדריכו את ישראל. אבל כעת אין לנו מקדש ולא כהן ולא נביא ולא מלך ולא מנהיג, ועם ישראל הולכת ומתדלדל, כמעט אין לנו על מי לישא עינינו. מי יכניס בנו עוד יראה, מי יטהר האויר המגושם, מה יאה הסוף שלנו, מה יהא עם בנינו ובני בנינו.

(בדרשת ז' אדר תשנ"ז לפ"ק)

נצור לשונך מרע

בקונטרס כצאת השמש (ה' י"ב) מספר כי פעם הוציא אחד שם רע על אחד מצאצאיו של כ"ק האדמו"ר מתולדות אהרן זצ"ל לפני גמר שידוך, היה זה כאילו על ענין בריאותו של המדובר, ואמר המחותר, היות ואני מכיר את כ"ק האדמו"ר כי הוא איש אמת, אשאל אותו בעצמו, ומה שיאמר כן יקום, וכן עשה ששאל. וענה רבינו שהוא אינו יודע שום פגם בבריאות הבחור במשך כל השנים, ונגמר השידוך בכי טוב, ואח"כ שאל הנ"ל אם רוצה לדעת מי הוא זה שהוציא דיבה קשה כזו על צאצאיו. וענה

ילדים ומכניסים אותם לספינה קטנה, ומשיטין אותם לים הגדול לעבור בה עד קצה האחרון, שיש זמנים רגועים, וישנם זמנים סוערים, יעלו הרים ירדו גבעות, נחשולות רבות העומדות לטובעם, וצריכין סייעתא דשמיא רבה שיוכלו לעבור בשלום את הים. כן הוא דומה חיי האדם בעולם ע"כ. וזה נרמז במאמרם (ברכות ה). על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא (תהלים לב-ו), אמר רבי תינא זו אשה שנאמר (משלי יח-ב) מצא אשה מצא טוב ע"כ. ומסיים עלה קרא, רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו, שבים הגדול שהם עוברים לא יגיע אליהם נחשולות של שטף מים רבים. - אמנם הקב"ה נותן בים דרך, וגם במים עזים נותן נתיבה, אם זוכים אז יכולים לעבור בשלום גם את הים והמים עזים, שה' יתן להם דרך ונתיבה של שלום ושלחה.

(סע"ש תצא תשס"ח, וישלח תשס"ט)

למועד אשוב אליך והנה בן..

שמעתי מאחי הגה"צ אב"ד תולדות אהרן וומסב"ג שליט"א, שאחד מהחסידים אצל חותנו הגה"ק מתולדות אהרן זצוק"ל. לא נפקד למשך זמן בזש"ק. ופ"א כאשר רצה האדמו"ר זצ"ל להדפיס את 'א' מהספרים שהוציא לאור [ליקוטים יקרים, או הבני יששכר] ביקש את החסיד ההוא שהיה מוכשר באומנות זו של הערכת הספר לדפוס, שיסייענו בעריכת הספר, ומבטיחו בזה שיפקד בזרע של קיימא, והלה הסכים לזה כמוכן. והנה בליל שב"ק ההוא באמצע התפילה עברה מחשבה בלב החסיד הנ"ל לאמר, שהאף אמנם יפקד בזש"ק, אולם אולי אין זה בזכות האדמו"ר, שהלא גם ביקש ברכות טוב מכמה צדיקים שברדו, ואפשר שיפקד בזכותם. אחר התפילה כשעבר לומר 'גוט שבת' להגה"ק האדמו"ר מתולדות אהרן זצ"ל, תפס לו מחשבתו ונענה לו ואמר: 'אז עס וועט זיין א יונגל וועסטו וויסן אז ס'איז פון מיר', וכך הוה.

(במסיבת טיי אווענט לכולליו בב"פ, קיץ תש"ע)

אין בן דוד בא אלא בהיסח הדעת

שמעתי פעם מהאדמו"ר מתולדות אהרן (שליט"א) [זצ"ל] שסיפר ששאל פעם בילדותו מהגה"צ מו"ה ישראל פריינד זצ"ל אב"ד הוניאד (מקום מולדתו) על מה שאמרו חז"ל (סנהדרין צז) אין בן דוד בא אלא בהיסח הדעת. כי איך יתכן לומר כן, הלא ישראל מאמינים באמונה שלימה שישלח לנו הגואל צדק, ואיך יכולין לומר דאינו בא אלא בהיסח הדעת. והשיב לו ויפיל מיר גלייבען איז עס נאך אלץ א היסח הדעת. והכוונה הוא כי מדת ההשתוקקות שאנו משתוקקים לביאת המשיח, יכולין לקראו בשם היסח הדעת. ואע"פ שאנו מתפללים ומבקשים עליה כמה פעמים בכל התפלות, את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח וכו', ותחזינה עינינו בשובך לציון וכו', מ"מ נתקורר אצלנו האחכה לו בכל יום שיבא. הציפוי והקיווי שיתכן לבוא היום ממש, ועוד היום ישמע בערי יהודה שופר של משיח ונגאל מהגלות, זה חסר לנו. כי אם היה חושב כן, היה מכין עצמו לביאתו לילך בדרך הישר להיות ראוי לקבל פני מלך המשיח. ולכן הגם כי מאמינים אנו ומחכים על ביאתו, עדיין יכולים לקראו בשם היסח הדעת.

(סעודת פורים תנש"א)

זאת התורה לא תהא מוחלפת

חז"ל (בבא מציעא פה): סיפרו, אליהו הוה שכיח במתיבתא דרבי, יומא חד ריש ירחא הוה, נגה ליה ולא אתא. אמר ליה מאי טעמא נגה ליה למר, אמר ליה אדאוקימנא לאברהם ומשינא ידיה ומצלי

בצעו, ראו בחוש צורת צדיק תמים אשר מחשבתו דבוקה בה'.

(סע"ש ויגש תשנ"ז)

על ממלכתו הוא ובניו

...יש ליתן טעם לשבת, על מה שנוהגין בדורות האחרונות בצדיקים ומנהיגי ישראל שמכתיבין את הבן אחר מות האב, שיהגו את החברייא הלאה. בשגם שבשו"ת דברי חיים (ח"מ סימן ל"ב) כתב, כי רק אצל גדולה ושררה כמו רבנות וכדומה מצינו ענין ירושה, ולא אצל הנהגת חבריא, כמו שהיה אצל האבות החסידות, כי על אף שהבעל שם טוב הק' הותיר אחריו בן קדוש הר"ר צבי, מכל מקום ירש המגיד ממעוזיטש את הנהגה, ואחריו מילא את מקומו הגה"ק רבי ר' אלימלך וכו' ע"ש. ויש לומר כי בדורות הראשונים שהיו צדיקים וקדושים ואין לנו השגה כלל בגדולתם, יכלו להוריש ענין הרוחות לתלמידיהם, ולא הזיק מה שלא קבלו את הבן, וגם אם לא היו רוחיהם שוה, מכל מקום נכנעו תחתיהם מחמת גודל מעלתם. מה שאין כן בדורות האחרונים, שנחלשו כוחות הקדושה, וחסר לנו הצדיקים גיבורי לב, עכ"פ יכולים למעט פירוד לבבות על ידי קבלת הבן אחריו, ברא כרעא דאבוה, שיש בו שרטוטי אביו. - וראיתי בצוואת האדמו"ר מתולדות אהרן זצ"ל שכתב, שאף אם ידמו שיתור טוב לקבל אחד מבני החבריא, יקבלו עליהם אחד מבניו, כי רואין בחוש אשר אותן שלא עשו ככה, לא הצליחו במעמדם, לכן אף הם יעשו ככה.

(סע"ש בהעלותך תשנ"ז)

התיבה, לא מאנשי חיפא ולא מאנשי בית שאן, שקורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין. ורבי חייא לא היה יכול לומר וחכיתי כדאמר התם. ותירצו דהני מילי היכא דאפשר באחר, הכא לא הוא אפשר באחר ע"כ. ומטו משמיה גארי"ז מ"ז בריסק זצ"ל, דמבואר מתוס' דאם היו חכמים אוסרים גם בדליכא אחר, אז אף על פי שאינו מעכב התפלה, דהרי גם בקרא קריאת שמע ולא דקדק באותיותיה יצא, ואנו יודעים שבירידתו לתיבה יביא הדבר לביאת המשיח, אין שום היתר לעשות דבר שהוא נגד ההלכה, אפילו אם מחמת כך יתעכב ביאת המשיח ודפח"ח.

(פרקי אבות תזריע מצורע תש"ע)

גם בימי חליו היו פניו בוערים כלפיד אש

הנה ידוע הדכרת פני האיש ענתה בו, ואנשי מעלה יכולין לשפוט על ידי מראה הפנים אם נוהג בקדושה ובטהרה, כי זיו קדושתו ונועם עליון מתנוצץ מאור פניו ונשמטו הבהירה. וכמו שאבותינו ספרו לנו מצדיקים הקודמים, כי כאשר אך הביטו על פניהם, פחד ומורא עלה על הראש, כי היה ניכר בפניהם רב קדושתם ועוצם דביקותם. ואף אנו זכינו עוד לראות השרידים אשר ה' קורא, ביראת ה' החופפת על תואר פניהם הזכים והבהירים. וזה זמן לא כביר, נסתלק מאתנו הרה"ק האדמו"ר מתולדות אהרן ז"ע, אשר גם בשנות חליו כאשר שכב על ערש דוי ברב יסורין, פניו היו בוערים כלפיד אש, ולא סר תוארו שהיה עליו באמנה אתו, בימי קדם כאשר עבד עבודתו בכל דביקות נפשו. ואף כאשר הספר תורה היה שרוי

ומגניא ליה, וכן ליצחק, וכן ליעקב. ולוקמינהו בהדי הדדי, סברי תקפי ברחמי [מרבין בתפלה] ומייתי ליה למשיח בלא זמניה [לכן אין ניתן לי רשות להעמין יחד]. אמר ליה ויש דוגמתן [שתהא תפלתן שמתע] בעולם הזה. אמר ליה איכא רבי חייא ובניו. גזר רבי ועניתא, אתחניהו לרבי חייא ובניו, אמר משיב הרוח ונשבה זיקא, אמר מוריד הגשם ואתא מיטרא, כי מטא למימר מחיה המתים רגש עלמא. אמרי ברקיעא מאן גלי רזיא בעלמא. אמרי אליהו, אתיוהו לאליהו מחיוהו שתין פולסי [חבטת מלקות] דנורא, אתא אידמי להו כדובא דנורא, על בנייהו וטרדיניהו ע"כ.

ומתחילה אקדים מה שכתוב בספר זכור לאברהם

(מנהגי האדמו"ר מתולדות אהרן זצ"ל, חלק ד'), בהסכמת חתנו, שאמר לו פעם, שהיום באמצע אהבה רבה עלה ברעיונו בחשבה, מה אעשה אם משיח צדקינו מגיע עכשיו, האם מותר לפי השלחן ערוך להפסיק כדי לקבל פניו. ועמדו שם בחדר עוד כמה אנשים, ורבינו שאל לכל אחד חוות דעתו, וכששאל אותי אמרתי לפענ"ד כיון שכלל ישראל מחכה כבר בכליון עינים קרוב לאלפיים שנה לביאתו, ולא הגיע בזמן אחר רק באמצע התפלה, זהו סימן שעכשיו הזמן לקבל פניו. מיד נענה רבינו ז"ע ואמר, דאס איז נישט קיין ווערטער, אויב מען טאר נישט על פי שלחן ערוך, טאר מען נישט, אפילו עס איז משיח אליין ע"כ.

ובאמת מקורו טהור כאן בתוס' (ד"ה אחתינהו), שהקשו דהא תני במגילה (כ"ד) אין מורדין לפני

המושך מעמוד ט' - עת ספור

איבערשטען, וצריך להיות במתינות ובכוונת הלב, בכל רמ"ח איברים, כל עצמותי תאמנה ה' מי כמוך. אמן יהא שמיה רבה צריך להאמר בכל כחו וכוונתו.

ניהל את עדת קדשו, לא רק כרבו שעומד לקחת קוויטלעך ולהתפלל עבור הציבור, רק הנהיג את חסידיו, כרבי שלומד עם תלמיד, הדרך עדת חסידיו דבררי חיזוק ועידוד בתורה ועבודת ה', ולא להתרשל בעבודת הבורא, ולהתחזק באמונה פשוטה ובטחון בכל מצב שעומד, ולחכות לביאת המשיח, ולצפות לגאולתו העתידה.

מספרים על הה"ק מרן מהר"ש מבעלזא ז"ע, שפעם נסע אליו הה"ק בעל צמח דוד מדינוב ז"ע על שב"ק, ואמר מרן מהר"ש להרבנית שבא יבא 'אן ערליכער איד' על שב"ק, שגם אחר פטירתו נשאר אחריו בעולם התורה ועבודה שלימד את בני ישראל, ואלקיה"ן של אלו, האלקית שהותיר אחריו הצדיק, לא מת, דברי ההדרכה ודברי מוסר וספריו הקדושים שכתב ללמד לאחרים, זה לא נאבד מאתנו, ובה צריכין אנו להתחזק ללכת בדרכים האלו.

הנה אמרו רז"ל (שמות רבה פ"א ס"ח) וימת יוסף וכל אחיו וגו' (שמות א. ו), אע"פ שמתו אלו, אלקיהם של אלו לא מת. ופירשו שהכוונה על חלק האלקית שמשאיר אחריו הצדיק, שגם אחר פטירתו נשאר אחריו בעולם התורה ועבודה שלימד את בני ישראל, ואלקיה"ן של אלו, האלקית שהותיר אחריו הצדיק, לא מת, דברי ההדרכה ודברי מוסר וספריו הקדושים שכתב ללמד לאחרים, זה לא נאבד מאתנו, ובה צריכין אנו להתחזק ללכת בדרכים האלו.

...**כאשר** גלו ישראל אמר הקב"ה לירמיה הנביא (לא, כ) הציבי לך ציונים [סימנים בדרכי אבותיך הטובים], שימו לך תמורות [תמרים קטנים נוטעים לסימן בדרך], שיתני לבך למסלה דרך הלכתי. כאשר גלו ישראל מארץ הקדושה, אמר להם הנביא שאל ישכחו מקום שורשם, צריך לעשות לעצמו סימנים, ולהציב ציונים ללכת בדרכי האבות. וכן הוא בפטירת הצדיק, צריך כל אחד להתבונן מה למד מדרכי הצדיק, ומה יקח לעצמו לילך בדרכיו, הלא אלקיהן של אלו לא מת, מה יקח מהאלקות שהשאיר אחריו הצדיק, באיזה מדה של הצדיק יתדבק בה. אם אבדנו התומר הגדול, שימו לך תמורות, ניטע עכ"פ תמרים קטנים, להיות לנו לב אחד לאבינו שבשמים, ושיתני לבך למסילה דרך הלכת.

כאשר צדיק זה נפטר, צדיק שידע מכאובי בני ישראל, שכל כך צרות ישראל נשמעו אצלו, והצטער עצמו בצרתם. וחיוקים ועודם תמיד, הוא יודע חסרונו של כלל ישראל, והוא ראוי ונוכח להיות השליח ציבור שלנו, לעורר רחמי ה' עלינו. הלא מיתת צדיקים מכפרת, ומאמינים אנו דבררי חז"ל שפטירת הצדיק הוא כלי כפרה עבור כלל ישראל, יתן ה' שלא ישמע עוד שוד ושבר בגבולינו, ונזכה לראות ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו, והקב"ה יברך אותנו בבני חיי ומוזוני, עדי נזכה לראות בקרוב בבנין ציון וירושלים בב"א.

שמו שנקרא בהם היה כשמות האבות הקדושים אברהם ויצחק, אשר אברהם שרשו במדת החסד, ויצחק שרשו במדת הגבורה, ואצלו באו שני המדות כאחד. מצד אחד היה קנאי גדול, והיה מיצר לו עוברי עבירה ומינות ואפיקורסות, ובא לו זאת בנפשו. כיהן באדמו"רות כחמישים שנה, עוד לפני הקמת המדינה בארץ ישראל, והיה מראשוני הלוחמים להתנזר מהמנינים והאפיקורסים לבל יהא עמדם שום שייכות, הן בנוגע לילך לבחירות, הן בנוגע לקחת תמיכה מהשלטון עבור מוסדות התורה, ואף לבני הישיבה לא הסכים אופן לקחת 'זיהוי' (שמועיל רק למשך זמן) מהמדינה לבל יצטרכו להתגייס בצבא, כיון שפירושו כאילו הוא ראוי בעצם לעבוד בצבא, אלא שפטרורו למשך זמן מה, ואמר שישתדלו בכל עוז להשיג 'פטור' שבהם מתפטרים לגמרי מליך בצבא. אהבי ה' שנאו רע, מי נקרא אוהב ה', מי שאוהבו עד שאינו רוצה להיות לו שום שייכות עם רע, ושום מגע ומשא עם שונאי ה', וזהו מדת יצחק, מדת הגבורה שהשתמש בה.

אולם מצד אחר אחז במדתו של אברהם, מדת החסד, אוהב את הבריות ומקרן לתורה, טוב לבו לעזור עבור הזולת, לחזק ולעודד לבבות נשברים, שייף עייל שייף נפיק ולא מחזיק טיבותא לנפשיה. מעולם לא דיבר על איש אחר, כאטשיג ער איז דאך געווען א ווינקל פאר זיך, אף על פי כן מעולם לא פגע בכבוד אחרים. רבי שכיחן כנישאות כחמישים שנה בכלל ישראל, ולא ימצא אף יהודי אחד שיוכל לומר משהו דיבור רע שדיבר נגד אחרים, גם כאשר לא היה עמהם בדעה אחת, מכל מקום מעולם לא נשמע ממנו אף פליטת פה של בוז וגנאי נגד אחרים.

כבר שמענו (בדרשות הקדומים) על גודל מדת השלום שלו, שהיה אוהב שלום ורודף שלום, ותמיד ביקש למנוע מחלוקת, וכותב בתוך צוואתו שמבקש מכל החברייא, שבעת שמתקבצים כולם אצל הקיבוץ בכל חודש או חדשיים, ילמדו ברבים פיסקא מספר שומר אמונים (במבוא השער דף מ ע"א) אשר בו מדבר מגודל מעלת השלום, ובאיסור דיבור לשה"ר, וז"ל שם: והנני בבקשה מכם שלא תהיו מכתות החסידים לדבר לשון הרע על איזה כת ח"ו, או איזה מין חסידות, חס מלהזכיר מוליך בזה הדרך של הפתאים וכו', כי אפילו רואים שאינם הולכים בדרך הטובה ח"ו, לא וועיל הדיבור ממילא, ולמה ח"ו לגרום קיטרוגים על שונאי ישראל ע"כ. ואת זה צוה ללמוד ברבים, איך שצריך כל אחד לשמור פיו ולשונו, ולהרבות שלום בין איש ובין אחיו.

ציון במר תבכה וירושלים מתקן קולה, ירושלים עיה"ק אבדה את יופיה ותפארתה, שר הציבא שעמד בראש מערכות ישראל, וקינא קנאת ה' בכל דבר שנראה בעיניו כפניעה בחומת הרת, הדרכותיו הקדושים שהדריך בהם אלפי ישראל, הן בענין התפלה, ללמד את בני ישראל גודל מעלת התפלה, שאין הדברים כפשוטם שבאים לבית המדרש ואומרים דיבורי התפלה ונפרדים מבית ה', רק תפלה היא עבודה, עבודה שבלב, כאשר יהודי עומד ומתפלל לפני ה' רעדט ער זיך אויס מיט'ן

עת ספור

מתוך דברי הספד שנשא כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
על פטירת כ"ק אדמו"ר הגה"ק מתולדות אהרן זצוק"ל

ככלות השבעה לפטירתו ~ הי' מבת תשנ"ז לפ"ק
אצל מספד תמוריים שהתקיימה בבית מדרשינו בזומסביג

בעין. וסיפר לי אחד ששמע עובדא זו ממנו בעצמו, אשר פעם בימות הקיץ הלך בים לטבול עצמו, ופתאום בא נחשול שבים והמשיכה אותו אל לב הים, אל מקום כה רחוק, שכמעט לא היתה באפשרות לראות משם עוד יבשת הארץ, והרי לשוט לא היה יכול, והיה בסכנה עצומה, והרגיש כפסע בינו לבין המות. וסיפר שאמר אז בלבו, רבנו של עולם, אני מאמין באמונה שלימה, שאף ברגע זו אשר כמעט נפשי יצאה בדברו, אם תרצה, היכולת בידך להושיע לי ולעמוד בעזרי. ואמר שכאשר חשב דברים אלו בלבו, שוב בא נחשול שבים וזרקה אותו מאמצע הים עד ליבשה. והוה אמונת ה', אשר גם בעת עמדו כפסע בינו לבין המות, במצב אשר בל יוכל להושיע, לבו היה בטוח בה', שהקב"ה עוזר וסומך לו, והוא יעמוד לימין אביון להושיעו, זהו אמונת אומן אמיתית אשר יבור לו האדם.

כאשר היתה המלחמה בארצינו הקדושה, וכלי המשחיתים והפצצות נשבו באויר, אשר החרידה את העיר כולה, והבנין אשר הוא היה שרוי בתוכו נרעד, וכסדר העולם בעת מלחמה יורדים כולם אל תוך הבונקערס לעליה התחתונה להציל נפשם מיד שונא, ומשימים חול ועפר ליד החלונות שלא יגיע בפנים מכת חרב והרג, אולם הוא בגודל דביקותו באמונת ה' ישב עם עדה של כמאה אנשים, ולא הרשה לסתום חלונות הבית, רק צוה שישאירו הכל על מכונו. וירד קומה אחת בבנין באורו שהאדם צריך לעשות קצת השתדלות במה שיכול להציל עצמו, והשאר צריך להשען על אבינו שבשמים. האדם צריך להיות בטוח שהכל מושג, והי' יכול לעזור גם במצב כזה, לא כן כאשר האדם עושה כל השתדלות שבידו להציל נפשו, אזי משליך מעצמו הבטחון בצור כל עולמים, שהרי עשה כל מה שבידו, וסומך על מעשה ידיו שיועילו לו. אולם כאשר משאיר פתח אשר יודע שמורכח להגיע אל חסדי ה' אזי בוטח בה' כראוי, וככה ישב בבנין רועדת, ולא נתן לסתום חלונות הבית.

סיפר לי אחד שנחלה ל"ע במחלה אנושות, והוצרך להתרפאות על ידי קימ"א טערעפ"י וכו' להטיב מצב בריאותו, והרופאים הציעו שטוב לעשות גם רעדיעשא"ן כדי להיות בטוח יותר שנתרפא לגמרי מחלתו, ואמר לו האדמו"ר שכל יעשה כדבר הזה, וטעמו ונימוקו שצריך האדם להשאיר אצלו מקום להיות מוכרח לבטוח בה', וכאשר תעשה כל מה שביכולתך אז תסבור שעשית כבר כל מה שיכולים, ותסמוך על מעשי ידיך, ותשים כל בטחונך בהרפואה. אמנם כאשר לא תשלים כל דרכי הרפואה, ישאר אצלך מקום אשר בו תצטרך לבטוח בשם ה', ולהיות נשען וסמוך על חסדו הטוב שישלח לך הישועה ורפואה השלימה, ותדע תמיד כי אתה זקוק לרחמי שמים. בודאי אין כלל זה אמורה לכל אחד ואחד להתנהג בכך, רק רצוני בזה להרגיש בגודל סוג האמונה אשר בו אחז צדיק דרכו.

והאמונה הפשוטה שלו היתה ניכרת בכל שיחותיו, אם בדברי תורתו, אם בדרשותיו שהשמיע לרבים, או כאשר נכנסו לדבר עמו אף לכמה דקות, וויאזוי עס האט זיך געגאסן דאס נאנטקייט צום אייבערשטען, איך שהכניס התחזקות בלב יהודי, וחיזק לבבות נשברים, שהרגישו בתוך היריבוים שיוצאו מפיו, האמונה פשוטה אשר בו היה חי בתמידות.

וגם בקדושה וטהרה היה מופלג ביותר, ותמיד דיבר על זה, ועורר את בני הנעורים שיתנהגו בקדושה ובשמירת העינים, ואיך צריכין לזיהר באיסור של לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, וזהו אחד היה אברהם במצות מילה, שהתנהג בקדושה ובטהרה משך כל ימי חייו.

ובכח זה זכה למדרגות עצומים. סיפר לי אחד אשר לא נפקד משך הרבה שנים בזרע של קיימא ל"ע, והיה מסתופף בצל, ופעם אחת בימות החול אחר סיום תפלתו בבוקר, ניגש אליו האדמו"ר ואמר לו, היום בעת תפילתי פעלתי עבורך שתפקד בזש"ק, וכן הוה שנפקד בשנה זו בפרי בטן. יהודי שיכול לומר כן אחר תפלתו שמרגיש שפעל עבור אחד ישועה, זהו הרגשה שבא מאתו יתברך בסוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם, כאשר האדם מתנהג בחסידות בקדושה ובטהרה, ווען א איד לעבט אזא לעבן ווי דער רבי האט געלעבט, אז מקבלים הארה דקדושה מן השמים, שהקב"ה מאיר עיני המחכים לו.

עוד סיפר לי הנ"ל, שהיה פעם אחת בשווייץ יחד עם מרן, וישבו יחד בסעודה שלישית, ונענה לו מרן, הנני מרגיש שצריכין בעת ישועה בירושלים בתוך ביתי, ואני עושה כעת פעולות להמתיק הדינים ששורה עליהם. וכן הוה שנתודעו במוצאי שבת שאחד מבני ביתו נתעלף, והוצרכו ישועה עבורו. זהו הרגשה של קדושה, שבא מערליכקייט, כאשר האדם חי חיים של קדושה ופרישות, מובדל מתאוות הגוף, ודבוק תמיד ביוצרו, אזי זוכים להשגות כאלו.

מצינו ביחזקאל כאשר הגיע אליו הבשורה מירושלים שנכנסו האויבים ובנו מיצר על עיר הקודש, אמר הכתוב (לג. כא) ויהי בשתי עשרה שנה [לגלות יהויכין] בעשירי בחמשה לחודש [ביום ה' טבת] לגלותינו, בא אלי הפליט מירושלים לאמר הכתה העיר. ויד ה' היתה אלי בערב וגו', ויהי דבר ה' אלי לאמר, בן אדם יושבי החרבות האלה על אדמת ישראל, אומרים לאמר, אחד היה אברהם וירש את הארץ.

כן הוא אצלינו שבא הבשורה רעה מירושלים לאמר הוכתה העיר, ניטלה פארה של ירושלים, אותו צדיק וקדוש שהאיר עיניהם של ישראל, שר הצבא שניהל עדתו, ואת כל כלל ישראל, נגדע מאתנו. ויהי דבר ה' אלי לאמר וגו' אחד היה אברהם, הצדיק הזה שנקרא בשמו של אברהם, היה אחד המיוחד בין רועי ישראל שהעמיד הקב"ה דור דור ודרושו, ויירש את הארץ, זכה לכבוש את הארץ, כולם היו מעריצים לשמו ולאמרי פיו, ובהערה נפלאה הביטו עליו ומתחשבים בדעתו.

ירמיה הנביא אומר (ירמ' ג. כו) בת עמי חגרי שק והתפלשי באפר, אבל יחיד עשי לך מספד תמוריים, ופירש"י אבל יחיד, כמו אבל של בן יחיד, מי שאין לו אלא בן יחיד ומת. האבל גדול כמו האבל שעושין כאשר נשאר רק בן יחיד, ושוב גם הוא נאבד מעמנו. וגם אצלו הוא 'אבל יחיד', אשר כל ימי גדלותו בין החכמים, ובי"ה הסתובבתי תמיד אצל ערלובע אידן, ויותר משלשים שנה שהייתי מתחמם לאורו של צדיק זה, וזכיתי כמה פעמים גם לשמשו. זקנים משער שבתו, רבותינו הצדיקים אשר לאורם הלכנו ודבקנו, נסעו למנוחות ונסתלקו לעולמם, כל מנהיגי ישראל מדור הקדום אינם, רק אחד היה אברהם, עוד נשאר לנו צדיק אחד 'אברהם', וגם הוא נלכד כעת מאתנו.

הנביא יחזקאל אומר שם בנבואתו (לד. א), ויהי דבר ה' אלי לאמר. בן אדם הנבא על רועי ישראל, הנבא ואמרת אליהם לרועים, כה אמר ה' אלקים, הוי רועי ישראל [וי לכם רועי ישראל], אשר היו רועים אותם [את עצמם היו מעניין ממנון חבירה אשר תחתיהם, ואינכם רועים את כלל ישראל רק מה שנוגע לטובתכם ולתענוגכם], הלא הצאן ירעה הרועים [הלא משפט הרועים לרעות את הצאן, ולא לרעות את עצמן]. מועטים המה רועי ישראל, מנהיגי ישראל, אשר אינם מבקשים מכה הנהגתם ליקח לעצמם מה שהוא לטובתם, ולא לבקש אייגענע אינטערעסן, להפיק תועלת לעצמם, רק להיות רועי עם ישראל, לחזק ולעודד את עדת ישראל.

משה רבינו התפלל (במדבר כו. טו) יפקוד ה' וגו' איש על העדה, אשר יצא לפניו, ואשר יבא לפניו, ואשר יוציאם ואשר יביאם, ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה. ישנם צאן הכלל ישראל, וישנם רועים המה רועי ישראל, אבל לפעמים הרועי ישראל המה רועים את הצאן עבור צרכיהם הפרטיים, והצאן אין להם רועה שיבקש את טובתם, וכדרך הרועים שצופים רק מתי יוכלו ליטול מהצאן את הצמר, ושוב ליבוח אותם לאכול בשרם. אולם כעת אבדנו מנהיגי ישראל אשר כל מגמת חייו היתה להדריך את צאן ישראל. רועה ישראל כמו שהיה לנו בדורות הקודמים, אשר כל רצונם ומאוויהם היה לקרב את עם ה' לתורתו ועבודתו ית'.

ברש"י עה"פ 'אחד היה אברהם' הביא מחלוקת של רבי שמעון בר יוחאי ורבי עקיבא, רבי עקיבא אומר, אחד היה, שלא עבד אלא לאלוה אחד, רשבי" אומר מצוה אחת תנה לאברהם וזו מצות מילה, ובזכותה זכה לירש את הארץ (ילקוט רמז שט"ג)... כאשר מעיינים בספריו רואים את גודל דביקותו באמונת ה'. ובצוואתו שהותיר אחריו כתב, שידוע אשר בכל דור ודור ישנו נסיון מיוחד אשר בו הקב"ה מנסה את עמו ישראל, ובדורינו זה הנסיון בב' דברים. נסיון באמונת ה'. ונסיון בקדושת היסוד להתנהג בקדושה וטהרה. ובשני דברים אלו האיר זיוו והדרו של צדיק זה, אשר מלבד הפלגתו בכל מעלות טובות שמנו חכמים, במיוחד נשתלם בב' עינים הללו, שהייתה מדרגתו בהם מופלאה.

באמונה ישנם הרבה מעלות ומדרגות שונות זה מזה... ובהכלל ישראל עצמו, ישנו גם כן דרגות רבות בהאמונה אשר בו דבקים באמונת ה', בני דעם רבי'ן האט געלאכטן די אמונה, האמונה היתה מאירה אצלו כדבר אשר רואים בחוש, שאין שייך להסתפק בזה, ואי אפשר כלל לפלפל עליו, באשר הדבר הוא בחוש הראות וכל עין תעידהו, ככה היתה מאירה אצלו האמונה באלקי עולם. היה דבוק תמיד בה', וחי תמיד באמונת ה' ובהשגחה פרטית, אשר כל דבר מתנהג מאת ה' ואי אפשר לאדם לעשות דבר, רק להאמין שהכל מושגח מאתו ית', ונכון לבו בטוח בה'...

ובדבר הזה אחד היה אברהם, שלא עבד אלא לאלוה אחד, אצלו לא היה קיים שום דבר זולת הקב"ה בעצמו, ואמונתו בה' היתה ברור אצלו כמו דבר הנראה

בני בינה

**אורחות החינוך (א)
מתורתו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א**

ממצות חנוכה נלמד חשיבות חינוך הבנים

המפרשים הקשו למה היו צריכים לנס חנוכה שנשארו פך אחד של שמן מונח בחותמו של כהן גדול, הלא קיי"ל דטומאה הותרה בציבור. ותיריך הפרי חדש דדוקא טומאת מת הותרה בציבור, אבל טומאת זיבה לא הותרה, וכבר גזרו על העכו"ם שיהיו כזבים לכל דבריהם, נמצא דהשמן היה טמא גם מטומאת זיבה, ע"כ שפיר הוצרכו לנס השמן ע"כ.

והנה הטעם שגזרו חז"ל שיהיו כזבים מבואר הוא בגמ' (שבת יז:) כדי שלא יהא תינוק רגיל אצל הגוי, הרי לנו דנס של נרות חנוכה מורה, כי אין האדם יוצא ידי חובתו כמה שמשלים עצמו לבדו והולך בדרך התורה והיראה, אלא צריך להנך גם את בני ביתו שילכו בדרך הזה, ולא יהיו רגילים תניקות ישראל עם העכו"ם, עד שבשביל גדר דבר זה עשה להם הקב"ה נס חוץ לדרך הטבע בהנרות, שלא יצטרכו להשתמש בשמנים שנטמאו ע"י זיבה.

ובזה נתבאר דברי חכמינו ז"ל שאמרו במצות נר חנוכה 'מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק' (שבת כא:). כי לידת האדם נקראת זריחת החמה (יומא לה:), ובוז"ק (מצודע נג.) וזרח השמש האי קרא קאמר, ואוקימנא ליה בנשמתא דבר נש ע"ש. ובניו של האדם מכונים בשם רגל כמו"ש ברא כרעא דאבוהי. ועל כן אמר על נר חנוכה שרומזת על חינוך הבנים, כי מצותה הוא משתשקע החמה, שיומשך מעשי מצותיו גם אחר שתשקע החמה, שיכבה שמשו ונרו, ע"י בניו שחונכים לתורה ומצותיה. וכן יומשך כוחו גם להלאה עד שתכלה רגל מן השוק, המה בניו המכונים בשם רגל, שעד שרגליו יהיו סובכים עדיין בשוק, יומשך אורו שגידלם וחינם לתורתו ועבודתו ית"ש".

ראשית החינוך צריך שיהי בשלימותה

ובחידושי הרי"מ כתב בשם הרה"ק מאצקא זי"ע שאמר ליישב קושיא הנ"ל למה הוצרכו לנס הלא טומאה הותרה בציבור, דזהו בזמן שהמקדש כבר קיים, ואינם יכולים לעשות העבודה בגלל איזה טומאה שאירעה במקדש, אז טומאה הותרה בצבור. אולם בחנוכה שהנינו המקדש בהדלקת המנורה מהחדש, לא רצו להנך בטומאה אף שהותרה בציבור, והוצרכו לנס להדליק בשמן טהור ודפח"ח. - ומצינו שנוהגין כן גם ביום שמחנכין את הקטן ללמוד תורה, שמכסין פניו שלא יראה באותו יום שום דבר טמא (קב הישר פרק עב.) והוא גם כן מטעם זה, דהכניסה לתורה צריכה להיות במדרגה של טהרה היותר רמה.

ובעמדינו לפני יום שמחת לבו של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בהכנס נכדו היקר נ"ל לעול התורה והמצוות, מן הראוי גם לציין עובדא יקרה ממרן הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע שהיה נוכח פעם בסעודת בר מצוה, וצוה להבחור חבר מצוה לשנות את כוס ברכת המזון עד תומה. ואמר שהגם שמעיקר הדין סגי בשתיית רוב כוס,

מכל מקום בדבר שמתהנך בו בפעם הראשונה מן הראוי שיהיה בשלימות, כפי מה שצריך לכתחלה עכדה ק"ל.

לעת זואת אמרנו וענינו שהזמן גרמא לירד בנים וללקוט בשושנים, הוראות והדרכות ישרות בענין חינוך הבנים, שיצאו מפוס ממלל רב רבן האי רעיא מהימנא, עמוד האש ההולך לפני המהנה להאיר להם הדרך, ה"ה עט"ר כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, מייל מעלייתא שזכינו לשמוע במשך השנים, ואשר המה בכתובים בספרי דברי רב 'שמן ראש', אשר תוכנם מלאה בשמנים שמדליקין בהם אש קודש לתורתו ועבודתו ית', לעורר לבבות ישראל בדרך הסלולה לנו בארחות החינוך.

טרם אצרך בכטן ידעתך

הנה עבודת ומלאכת החינוך - לזכות לגדל בנים הגונים וישרים נאמנים לה' ולתורתו, מתחילה כבר זמן זמנים טובא קודם לידת והבאת נשמות הטהורות לעלמא הדין. הרבה עבודה ויגיעה מוטלת על האב ואם לפלס הדרך שיוכלו הנשמות החצובות מתחת כסא הכבוד לירד לעולם השפל הזה ולעמוד על עומדן בקדושתן של מעלה.

ומן הדברים היסודיים שזוכה האדם שיהא מטתו שלימה, ושכאשר יתגדלו בניו יהיו ראויים לעלות במדרגות הצדיקים, תלוי באיזה קדושה האדם מתקרב אל המטה. וכאשר מבואר בדברי רז"ל (עיי עירובין ק:; שבועות יח:) ואכ"מ. ואיתא בבוז"ק (בראשית נד) בשעתא דבר נש אויל בארץ קשטו ואמשיך עליה רוחא קדישא עילאה, ברא דאוליד משיך עליה קדישא עילאה ע"ש. וראה באוה"ק (בראשית לה: כב) עה"כ וילך ראובן ע"ש. וכידוע מספרי קודש כי לפי ערך קדושת מחשבת האבות, נשאר רשע של קדושה על הבן הנוול (עיי ליקוטי אמרים פ"א). וזה מה שמצינו אצל יעקב אבינו שאמר הכתוב (בראשית מז: לא) וישתחו ישראל על ראש המטה, וברש"י על שהיתה מטתו שלימה ולא היה בה רשע, דהיינו שנתן יעקב שבה והודאה סמוך למיתתו, לא רק על התוצאה שבסופו שמתו שלימה, אלא השתחה על ראשית המטה, שהתגבר על יצרו בראשיתו, ובה זכה להעמיד השבטי י-ה.

ואם כן הן הדברים שהילודים תלויין ועומדים לפי ערך קדושת ומדרגת הוריהם, טובה גדולה עשה השי"ת לאבותינו ואמותנו שהיו עקורים בלי וולד להרבה שנים, וילדו בנים רק לעת זקנתם, אברהם בן מאה שנה, ושרה בת תשעים שנה ילדה וכו'. כי היתה בזה טובה רבה לקדושתו של יצחק, כי הצדיקים מתעלים במדרגתם מיום ליום, ואין ערוך לקדושתו של אברהם ושרה בימי זקנה שנתעלו יותר מימי נעוריהם, שגופם נתקדש כבר ברבתי רבבות מצות ומעשים טובים, ומה גם שעברו רתיחת ימי הבחורות, אשר הן בעון חוללת ובחטא יחמתני אמי, ובמשך הזמן ההוא נודרך אברהם

לב בנים על אבותם

...ובסעודות חנוכה כאשר יושב ביחד עם בני ביתו, בנים ובני בנים, ישתדל לאחד ולקרוב בזה לבבות בני המשפחה יחד, וגדולה לגימה שמקרכת, להשיב לב אבות על בנים, ולב בנים על אבותם, ולב בנים אחד לחבירו.

(סעודה שלישית וישב תשס"ג לפ"ק)

מהפסולת של תרה, ויצא ממנו ישמעאל, להפריד הקליפה מהפרי, ואז יוכל לצאת מהם עולה תמימה כולו קודש לה' בן קדוש כיצחק, וכל השנים הללו היו ימי הכנה ללידת יצחק. וכמו שבגשמיות הוצרכה להמתין תשעה ירחי לידה עד זמן לידת גוף יצחק, כמו כן ברוחניות הוצרכה להמתין עד עת זקנתה עד שיושלם הזיכך להוריד נפשו ונשמתו. (ועיינן ביערת דבש (ח"ב) דרוש י"ד) שזה היתה כוונת חוקיה המלך שלא עסק בפריה ורביה (ברכות י.) לפי שהשב להמתין עד שיגיע לימי זקנתו, כי אז פסק בה יצאה וקברות התאוה, ואז יתה טבע הולד נוטה לטוב ואין מושרש בו טבע הרע, אמנם רצון ה' היה שיוליד תיכף ע"ש, וראה בשמן ראש ח"ה עמי י"ג מש"כ מרן שליט"א בזה).

עוד זאת שניתוסף על אבותינו אבות העולם גם חלישת הדעת שעברה עליהם בהיותם חשוכי בנים, שמצבים אלו מכניעים את האדם ומקריבים אותו לבורא באופן נעלה. וכמו שכתב בספר היכל הברכה (פ' בחוקתי דף רפא.) ותאמינו לי אחיי שכמה פעמים היה לי רדיפות וחלישת דעת נסיונות גדולות, וברגע הנחת תפילין ציצית וקריאת שמע ותפלה או לימוד התורה, הטעימו לי טעם אור עליון מתוך האור לעינים, לא יכילהו הרעיון, עד שנעשתי בריה חדשה ממש, באור פנים ובלב שמח בשמחה ובטוב לבב מרוב כל, עד שבטלה ממנו כל המורגש של עולם הזה, שלא ארגיש כלל מענינים כאלה וכו' ע"ש. כמו כן באברהם ושרה שמנעו ה' מהם פרי בטן בתחלה, היתה בזה טובה עצומה שיתעלו, ויוכלו להוריד אחר כך נשמה גדולה כל כך כמו יצחק אבינו שקידשו ה' מבטן. ואם כי לפי שעה היתה בזה צער רב ועצום, מכל מקום בסיום ימי חייה, ראו והתבוננו כולם, שני חיי שרה, שכולן שוין לטובה.

וזאת היתה כוונת רחל אמנו שאמרה בעת לידת יוסף אסף ה' את הרפתי' (בראשית ל: טז), לפי שכאשר יאתה רחל, שהיסורין שעברו עליה הכשירו אותה לקבל מתנה טובה ונשגבה, בן קדוש כיוסף הצדיק, אחד מהשבעה רועים, דומה בצדקתו וזיו איקונו ליעקב, אז נתנה הודאה לה; לא רק על בנה הנוולדה לו, אלא שכדאי היה כל היסורים שעברו עליה, שהסיכו לה מתנה טובה זו, וכדאי היה לה כל הרפה וצער שעברה עבור זה. ותאמר אסף אלקים את הרפתי, הקב"ה אסף וקיבץ כל הרפה וחרפה שעברה עלי, והניחה בבית גנויו, עד שבא הזמן שהייתי מוכשר כבר להביא לעולם בן כזה.

ריבוי התפלות מועיל לקדושת הבנים

איתא בגמ' (חולין ס:) רב אסי רמי כתיב ותוצא הארץ דשא (בראשית א-י), בתלת בשבתא, וכתביב (שם ב-ג) וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ, במעלי שבתא, מלמד שיצאו דשאים ועמדו על פתח קרקע, עד שבא אדם הראשון ובקש עליהם רחמים, וירדו גשמים וצמחו, ללמדך שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים. ואמרו

א. סעודה שלישית וישב תש"ג לפ"ק. וראה מה שהאריך מרן שליט"א בזה בדינער לת"ת במאנסי ערב חנוכה תשנ"ד לפ"ק. ב. דרשת פרקי אבות במדבר תשס"ג לפ"ק. ג. מתוך שיחת הכנה לקבלת התורה לבחורי ישיבתנו הק', א' שא תשס"ז לפ"ק. ד. סעודה שלישית ויחי תשנ"ט - תשס"ג לפ"ק. ה. סעודה שלישית וירא תשס"ד - תשס"ו לפ"ק.

שם, רב נחמן בר פפא הווי ליה ההוא גינתא, שדי ביה ביזרני [ירעם], ולא צמח, בעא רחמי, אתא מיטרא וצמח, אמר היינו דרב אסי [שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים] ע"כ. וענינו הוא, כי אינו דומה ישועת ה' שבאה על ידי תפלה, ששפך שיהו עליה, באמונת אלקי עולם שהוא המשפיע וממציא לו צרכיו, שמשרה בזה קדושה על אותו דבר, ולכן הקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים, שבה ישרה קדושה על צרכיהם. וכאשר זרע רב נחמן, המתין ה' בהגשמים, כדי שייבש רחמים עליהם, ואז תתברך תבואתו במה שהשרה עליו אמונתו ותפלתו.

וזהו כוונת דברי חז"ל במה שאמרו (יבמות סד) מפני מה היו אבותינו עקורים, מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים.. שהמון התפלות של כל השנים הללו, למאות ולאלפים, כולם סייעו שיתעלה הבן הניתן להם ביתר שאת ויתר עז, וזה היה חלק משובת ה' עליהם, כדי שתשרה על הבן קדושה רבה מריבוי התפלות. [ועי' ברע"ב (אבות פ"ב מ"ח) שאמו של רבי יהושע בן חנני גרמה לו שיהי חכם, שהיתה מחזרת על כל בתי מדרשות שבעיר, ואומרת להם בבקשה מכס בקשו רחמים על העובר הזה שבמעו שיהי חכם].

ומדי דברי בו זכור נזכור את רגשות הלב שזכינו לשמוע מפורש יוצא מפי כהן גדול כ"ק מרן שליט"א בעידן חדוותא, ואלו תוכן דבריו: 'בעת שמוחה שזכני ה' להשיא את כל בני ביתי, אשר אין די מילין בפי להודות לה' על כל החסד אשר עשה עמדי, לגדל בני לתלמידי חכמים, ולהשיא את בנותי לתלמידי חכמים, אין ההודאה רק על שמוחה פרטי זוהי, אלא עולה על זכרוננו השנים שהוצרכתי להמתין עד שנוולד לי בתי הראשונה, ושוב שנים רבות עד שנוולד לי בן, ימים של צער וכאב עד שזכיתי להעמיד בית. אבל בהתבונני על העבר, לא הפסדתי כלום מזה, אלא הרווחתי להתפלל אלפי תפלות וויית בדמעות חמות על בנים, ושעות רבות של דביקות ואמונה ובטחון לא-ל גומר עלי, אשר רק המה עמדו לי על כל הדרך שהלכתי. ואני נותן שבח והודאה על כל רגע ורגע, הן על ימי החסרון, והן על ימי הטובה, כי כולן היו שוין לטובה, ורק ברבות הימים מכירין זאת. וישמעו עניים לטובתו ליקח מהו חיזוק בכל מצב שהאדם עומד, כי קרובה ישועתו לבוא, וימי הצער הם מעדינין את האדם ומכשירים אותו להיות אחר כך כלי לקבלת הטוב ע"כ.

כניסתו לברית יהא ככוונה הראוי'

כאשר נולד בן זכר בשט"מ, עוד קודם שבא התינוק לכלל דעת, מצינו כמה דברים שמוטל על האב לעשות, שבוה יגרום שפע של קדושה לנשמת הבן. ומהם מה שנפסק בשו"ע (ו"ד סי' רס"ד סי"א ברמ"א) ובא בארוכה בספרו של ארוננו בעל ה**לבושים** וז"ל יש לאדם להדר ולהזרז אחר מוהל ובעל ברית היותר טוב וצדיק, שיכוונו במילתו כוונה מובהרת ומעולה ויגרום שגם הולד יהיה כמותם ע"כ"ל. ובסה"ק **שריבט** שהפס על מצות מילה (להרה"ח מו"ה דוד מליא זצלה"ה, נדפס בשנת ת"ט) כתב בהקדמתו וז"ל 'ענינים הראויות עוצם מעלת מצוה זו שמבטלת כל גזירות רעות וקשות המתרגשות לבא בעולם, כמו שכתב בוהר (ויקרא יד) אמר רבי שמעון האי דמא דנפק מההוא רביא נטיר קמי קודשא בריך הוא, ובשעתא דינין מתערין בעלמא אשגח קוב"ה בההוא דמא ושזיב עלמא, והכל הוא תלוי בכוונת המוהל שהוא במקום הכהן המקריב, וכ"מ בשם האריז"ל שכתב דהמל את התינוק בכוונה המבוואר לעולם לא יטמא התינוק את בריתו ויזכה להיות מורה הוראה בישראל, עיי"ש דברות

קודש מלהבות אש בעוצם קדושת מצוה זו. [ועי' באור רוע הלכות מילה אות ק"ו ובמגדול עוז להעבי"ן נחל י"א. ושמעון ממון שליט"א שטפורס על הגה"ק רבי צבי הירש מליסקא ז"ע שהי מרגיש בתנוק שרבו הגה"ק בעל ישמח משה ז"ע היה הסנדק שלו].

ויתבונן האדם כמה טירחות הוא טורה שיגדל בנו לתלמיד חכם אמיתי וירא שמים, וכמה תפלות הוא שופך להקב"ה על זה, ומתאמץ בכל כוחו ומאודו כל ימיו להביאו לידי דרגא זו, ולמה לא יזהר לדקדק להכניס בנו כבריתו על ידי אברהם אבינו לקיום מצוה הראשונה, שתתקיים על ידי מוהל תלמידי חכם וירא שמים, שיגרום שהולד יהיה כמותו".

להרוות אזני התינוק בקדושת התורה

עוד דבר גדול ומועיל מצינו בדברי חכמינו ז"ל שהוא לתועלת רב שיתגדל הבן לאהבת תורה ויראת שמים, ונבאר הדברים בפרוטרוט. הנה צוה עלינו הבית"ש על מצות הקהל, להקהיל את העם, אנשים ונשים, לשמוע מפי המלך שיקרא לפניהם את המשנה תורה, ולכאורה טירחא זו למה, אם רצון ה' הוא שישמעו וילמדו פרשיות אלו, הרי די היה לצוות על כל יחיד שיקח חומש בביתו ויקרא וילמוד לעצמו ולבני ביתו התורה הזאת, ומי שאינו יודע ללמוד בעצמו ילך לחכם ללמוד לפניו כמו שהוא עושה בשאר מצות התורה.

אלא על כרחך כי כח נפלא מונח בפי המלך שהוא הגדול שבכלל ישראל, ובשעה שמתקבצים אליו כל העם, שיש במקום הזה השראת שכינה במדה גדושה, אז השכינה מדברת מתוך גרונו, ואף אם לא ילמוד ממנו כלום בשעת מעשה, מכל מקום הדברים יכנסו בתוכו כארס, וסופו יעשה פעולתו להביאו ליראת ה' וללמוד תורתו'.

ויש עוד בזה, דמבואר ברמב"ם (הל' הגיעה פ"ג ה"ה) כי הלועזים והגרים שאינם מכירים לשון הקודש חייבים להכין לבם ולהקשיב אונם לשמוע באימה וביראה וכו' כיום שנתנה בו בסנינו וכו' עיי"ש. ולכאורה מהו תוכן המצוה להשמיע ללועזי בלשון שאינו מבין. רק נראה הכוונה, כי האדם מורכב מגוף ונשמה, וכמו שיש חוש השמיעה להגוף, כן יש גם לנפשו ונשמתו. וגם בשעה שחוש הגוף אינו מבין ומשיג הדברים, וכפי ראות עיני האדם אין תועלת בדבורים ששומע, מ"מ נשמתו שומע, והדברים עושים עליו רושם, ובסופן של דברים יבוא וילמדו".

ומרן החתם סופר ז"ע (וילך דף קכח). כתב, בדמעות הקהל צוה ה' להביא הטף, גם קטני קטניהם שלא הגיעו לחינוך, ועליהם אמר הכתוב (לא-י) ובניהם אשר לא ידעו, שלא הגיעו עדיין לחינוך ולא יודעים ומבינים מה שאומרים, מכל מקום יבואו גם הם וישמעו ויכנס באונייהם המולה של תורה, ולמדו ליראה את ה' אלקיך כל הימים אשר אתם חיים, שילמדו בעתיד אחר זמן לכשיגדלו ודפ"ח. והוה שדרש רבי אלעזר בן עזריה (חגיגה ג) טף למה באים כדי ליתן שכר למביאייהם, היינו אף שאין להם תועלת לפי שעה, מכל מקום יבא יום שיתנו הטף הללו שכר והכרת טוב לאבותיהם על מה שהטירחו אותם לבא לשמוע דברי תורה היוצא מפי מלך, כי הדברים הללו יבא כמים בקרבם וכמשנן בעצמותיהם, ולאחר הרבה זמן יראו הפירות מזה".

והוא כמו שמצינו ברבי יהושע בן חנני, שר' יודנן בן זכאי מנה שבחו ואמר אשרי יולדתו (אבות פ"ב מ"ח), והרע"ב שם פירש עפי"ד הירושלמי (יבמות פ"ב ה"ו) שמוים שנוולד הולך

אמו עריסתו לביהמ"ד כדי שיתדבקו ויכנס באזניו קול דברי תורה, וזה מסוגל לכשיגדל שיהי ת"ח וצדיק, וזה שהשפיע עליו שנתגדל להיות רבי יהושע". ואיתא במשנה (פסחים צ"ג) אמר רבי יהושע שמעתי שתמורת פסח קריבה, ותמורת פסח אינה קריבה, ואין לי לפרש, אמר רבי עקיבא אני אפרש. וכמו כן אמרו (יבמות י"ט) אמר רבי יהושע שמעתי שהסרים חולץ וחולצין לאשתו, והסרים לא חולץ, ואין לי לפרש. ושמעתי לפרש שדברים אלו שמוע בעריסתו בקטנותו כשישב בבית המדרש, ושמעו החכמים מפלפלין בתורה, אבל מרוב קטנותו לא ידע לפרש מה ששמע".

וידועים אנו שאמותינו וזקנותינו ניסו להכניס בלב הבנים עוד בקטנותם אהבת תורה ויראת שמים, ושתכליתו של האדם בעוה"ז הוא להיות חיים של תורה. ובלילה קודם שינת הילדים היו מזמרים להם זמר של תורה ויר"ש, וכגון תורה איז די בעסטע סהורה וכו', ועל אף שאמרוהו בתורת זמר ודרך אגב, מ"מ ברוב עתים וימים נקמה הדבר בלב הבנים, וכאשר שומע בתמידית חשיבות התורה, נעשה זאת אצלם קנין עולמית שזהו תכליתם בחייהם בעולם הזה".

אוי לאזנים שכך שומעות

ואם כי הדברים אמורים בקדושה, שדיבורי קודש של תורה ותפלה משאירים רושם עז על התינוק לטובה, אולם זה נגד זה עשה אלקים, וכל דיבור ודיבור של נבלה ושומאה הנכנסת לאוזן התינוק, מטמא ומקרר את לב השומע מדברי תורה. וכאשר שואלים למה חסר מאתנו ההרגשה והחיות בהתורה ומצותיה, ואנו כעצם יבשים בלי שום לחלוחית, וכבשר המת שאינו מרגיש, ובמה נשתנינו מימי קדם. התירוץ הוא פשוט טומאה וקדושה יחד לא יכולים לשכון במדור אחד, אנו שקועים בזהמא נוראה, כלי התקשורת הם מחזירים הטומאה בביתנו, הראדיא ששומעים בבית או במסחרו או בהקאר, הם מטמאים את חוש השמיעה, אי אפשר לעבור גם דקות אחדות לשמוע אותה, שלא ישמע בו דברים האסורים לנו לשמוע, וגם כאשר אין משימין לב לשמוע ולהבין, הוא מטמא אוזן השומעת".

וכיפר אא"ו בעל הקול אריה זצ"ל שנכנס פעם לרבו מרן החתם סופר זצ"ל, וראה אותו יושב עם האצבעות תחובים באזניו, והיה לו לפלא. ופתאום שאל אותו רבו, מען קלינגעלט נאך. כי הפעמונים מבתי תפלה היו מקשקשים, ולא רצה לשמוע הקול. והגה"ק בעל הצמח צדק זצ"ל אמר שהגלעלקיך של פעטרבורג פעל עליו שכחה, שלא היה שוכח מעולם מה שלמד, ומאז שהוצרך לנסוע לעיר הבירה פעטרבורג לטובת הכלל, ושמעו אוניו הקול שמקשקשין בבית תפלתם, פעל עליו ששוכח מאז משנתו".

מפי עוללים ויונקים יסדת עוז

איתא בגמרא (ברכות י) דוד המלך ינק משדי אמו ונסתכל בדדיה ואמר שיהיה שנאמר (תהלים ק"ג-ב) ברכי נפשי את ה' ואל תשכחי כל נגוליו. אמר רבי אבנו שעשה לה דדים במקום בינה, טעמא מאי, אמר רב יהודה כדי שלא יסתכל במקום ערוה, שבעלי חיים יונקים ממקום ערוה, ואצל אדם שינה הקב"ה שיינקו ממקום בינה סמוך להלב ולא ממקום ערוה.

והדברים פלואים להמתבונן בזה, מדברים כאן מקטן חינוך שאינו יודע טעם חטא, ואינו יודע ומבין מהו רואה,

1. סעודה שלישית וישלח תשס"ט לפ"ק. 2. סעודה שלישית וירא תשס"ו לפ"ק. 3. שבת שבע ברכות של הרה"ג רבי ישעי' הלוי טירנויער שליט"א הרב"ג ~ סעודה שלישית וישלח תשס"ט לפ"ק. 4. בתוך הקדמה לס' נחל הברית ח"א, ועי' שם באירוכת ביאור הענין. 5. דרשת שבת שובה תשנ"ב לפ"ק. 6. יא. ליל ד' וסוכות תשנ"ה לפ"ק. 7. יב. דרשת שבת שובה תשנ"ב לפ"ק. 8. יג. דרשת שבת שובה תשנ"ט, ובסעודה שלישית נצו"י תשס"ב לפ"ק. 9. יד. דרשת שבת שובה תשס"ו לפ"ק. 10. דינער לת"ת במאנסי מוציש"ק לך תשנ"ג לפ"ק. 11. יז. דרשת שבת שובה תשנ"ט לפ"ק. 12. דרשת ד' אדר תשס"ד לפ"ק.

ה מ א ו ר

**משתה בר מצוה מפואר
אצל הרב כ"ץ מסרדהעל**

הישיבה החדשה בית אשר

קהל עצום של גדולי האדמו"רים, הרבנים ראשי ישיבות, ובעלי בתים נכבדים, נאספו ביום ד' ויקרא השתא לחוג את משתה בר מצות בנו של הרב הגאון המפורסם מוה"ר יהושע כ"ץ שליט"א אב"ד סערדהעל ור"מ דישיבה החדשה בית אשר בכרוקלין.

בנו הבר מצוה העלם היקר והחריף אשר אנשיל ז"י, נשא דרשה עצומה בחריפות ובבקיאות בסוגיא דחמץ נוקשה, חצי שיעור ושלא כדרך אכילתן.

הדרוש שארך כשעה הפתיע את כל הנא-ספים למשמע חריפותו הרבה של הילד הצ-עיר שהסביר את כל חומרי הסוגיא ומח-לוקת רש"י ור"ת ובי"ו וכו' בשפה ברורה ובשכל זך וישר כאחד העילויים.

ברם אין כל פלא, כי הבחור דנן יש לו חוקה דאבהתא והוא נצר ממשפחת גאונים וצדיקים וזכות אבותיו מסייעתו לגדל בתורה ובי"ש.

אביו הרב ר"י כ"ץ שליט"א, הוא מגדולי הרבנים בויליאמסבורג ולפני המלחמה שימש ברבנות בקהלה חשובה דונאסרדהעל בצ"י-נוסלובקיא. הוא כעת אב"ד דקהל בית אשר בויליאמסבורג ובזמן האחרון יסד ישיבה "בית אשר" והוא מרביץ תורה ויראה לב"הורי חמד מופלגים המשתלמים בהדרכתו ובעזרת בנו העילוי המפורסם הרב ר' חיים ליב שליט"א, בכל מקצועות הש"ס.

הבר מצוה נתגדל בישיבת אביו בית אשר הנ"ל, ומצויין במה וזכרון נפלא, ובכל מחד לקה הי' הוא תמיד הצעיר בשנתים מחבריו, ועל כן כל מיודעיו מנבאים לו גדולות אם ימשיך בהתמדתו בלימודים כעד עכשיו.

אבי הבר מצוה הרב ר"י כ"ץ, הנהו בנו וממלא מקומו של אביו הגדול, הגאון ר' אשר אנשיל זצ"ל, אב"ד סרדהעל ותופס ישיבה ומרביץ תורה מפורסם. בישיבתו הג-דולה בסרדהעל נמצאו תמיד כשלוש מאות בחורים, שרובם נתגדלו לרבנים ולת"ח מוס-לגים. חותנו הי' הגאון ר"ש עהרענרייך זצ"ל הי"ד אב"ד שאמלוי, מחבר שו"ת לחם שלמה ואבן שלמה על הרמב"ן ועוד ספרים מפור-סמים.

תיאור שמחת הבר מצוה של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א קובץ המאור - ניסן תשכ"א

ואעפ"כ שינה הקב"ה טבעי האשה מכל הבריות, כדי שלא יסתכל ילד ההוא במקום ערוה. ועל זה נתן דוד המלך שירה להשי"ת, שראה והבין שמה שיכול האדם להתגדל במעלות הקדושה ולהתנהג בפרישות, בא מזה ששמרו ראיית העין של עולל ויונק מלהסתכל במקום ערוה, ונתן שבה והודי' להקב"ה, ברכי נפשי את ד' ואל תשכחי כל גמוליו. ויש להאדם ליקח מקח טוב לעצמו, וללמוד מזה גודל ההשפעה של חינוך הבנים גם בעודם בקטני קטנותם.

נעשה חשבון כמה ערוה אנו מביאים בידים לעיני הילדים שלנו, בהעתנות שמכניסים להבית, ומכל שכן בווידיאו או באינטערנע"ט, שדברים אלו המה סתירה מוחלטת עם חינוך הבנים, והמה זה לעומת זה כמו ששוקלין על כף מאזנים, כשזה עולה זה יורד בעל כרחך, במאזנים לעלות המה מהבל יחד. - יתבונן מה עדיף לו, בנים תלמידי חכמים יראי ה', או הנאה חולפת שיש לו ולביתו, אשר כחלום יעוף".

ומבהיל על הרעיון מה שכתב בתפארת שלמה (פ' שמות) לפרש, ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בוכה (שמות ב-10), דאיתא בזהר הקדוש כי עד שמונים שנה לא היה יכול משה רבינו לבא למדריגה הזאת לגאול את ישראל ממצרים, מחמת הזוהמא שנמשך עליו בנגיעת בת פרעה בו בעודנה עובדת כוכבים. ולכן היתה מוכרחת להתגייר, כי אם לא נתגיירה לא היה מציאות למשה להיות הגואל. וכאשר פתחה בת פרעה את התיבה וראתה אותו, היה משה בוכה על זה שנפגם עוצם קדושתו הגדולה מראייתה. וכאשר ראתה זאת בת פרעה איך הוא בוכה עבור הראיה זו, שנפגם עוצם קדושתו, ותאמר מילדי העברים זה, שאינו סובל טומאה עכדה"ק".

י"ת. דרשת ז' אדר תשנ"ד לפ"ק. י"ט. דרשת ז' אדר תשס"ד לפ"ק.

**וצדיקים ישמחו יעלצו
לפני אלקים וישישו בשמחה**

בהדרת קודש וברגשי גיל ושמחה שפתינו מרחשין ברכת מזלך טבא וגדיא יאה קדם אבינו רועינו, האי רעיא מהימנא אשר בצלו אנו חוסים, מורה דרכנו ומאיר נתיבותינו, פאר הדור והדרו

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

לרגל השמחה השרויה במעון קדשו בהכנס נכדו היקר לעול התורה והמצוות ה"ה הבחור החשוב פרי עץ חיים כמר יוסף ניי"ו

בן לחתנו הרב הגאון חו"ב טובא, אוצר כל כלי חמדה רבי אהרן ישע"י הלוי ראזנער שליט"א דומ"ץ דק"ק סאמבאטהעלי ~ וראש הכולל בקהלתנו הק' בן כ"ק הגה"צ המפורסם אב"ד דק"ק פאפא מאנסי שליט"א

מרן די בשמיא יהא בסעדו שיוכה לרוות רב תענוג ונחת ממנו ומכל יוצ"ח לאורך ימים ושנים טובות. ומצלאין אנו בחיי דמרן מלכא, צדיק כתמר יפרח כארו בלבנון ישגה, יאריך השי"ת ימיו על ממלכתו מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, לנהל עדתינו עדת קדשו על מי מנוחות, ולהדריכנו ולהאיר לבבינו בעבודת השם, עדי נוכה במהרה לראות בישועתן של ישראל ובשמחתן, ויוליכנו קוממיות לקראת משיח צדקנו בב"א.

המברכים אל מול פני הקודש
מכון מעדני מלך